

Listy

Ročník 23
Cena 30 Kč / 1,20 €

5
2016

SLOVÁKOV A ČECHOV, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Martin Guzi – Vláda získala dôveru, opozícia zlyhala • Magda Pajanková – Snívať s otvorenými očami... • Ivana Poláková – Pred polstoročím zomrel Ferdinand Hoffmann • Mirjana Šišoláková – Eurokontext užitočná konfrontácia • Igor Válek – Mnohofarebné „rande“ s poéziou vo Varšave • Miroslava Jančulová – Kysucký folklór v znamení heli-gónky • Stanislav Brouček – Vystěhovalectví v politice meziválečné ČSR • Anna Sláviková – Ocenený Slovák na Pražskom hrade • Monika Váleková – Jaroslav Vodrážka • Miro Pogran – Fotografie z ciest • Ľuboslav Moza – Vojtech Farkaš • Zuzana Štancelová – Jozef Havlík, rozhovor • Príloha Orišek

Výber slovenských programov v máji a júni 2016

12. 5. – 15. 5. 10.00 – 19.00 hod.

Výstaviště Holešovice, Praha, stánok DNM

Výstava slovenských kníh a časopisov

z produkcie slovenských spolkov v ČR s informáciami, prezentáciami a výkladom.

3., 10., 17. a 24. 5. 10.30 hod.

Kaviareň Divoké matky, Hybešova 23, Praha 8, Karlín

Spievanky. Kukulienka, kde si bola...

Nespievajte si len doma, prídte si so svojimi detičkami zaspievať slovenské ľudové pesničky s nami. Rodičia s deťmi od 0–3 rokov sú vítaní. Mga.ninanagy@gmail.com facebook.com/Spievanky. Pripravila Nina Nagy a SI v spolupráci s DOMUS SM v ČR.

16. 5. 15.00 hod.

SNM Martin

Slovenské a české ľudové zvyky a tradície

Komponovaný program pre stredoškóľákov pripravili DOMUS SM v ČR a Múzeum kultúry Čechov na Slovensku.

17. 5. 15.00 hod.

Kysucké múzeum v Čadci

Slovenské ľudové zvyky a tradície na Kysuciach

Komponovaný program pre stredoškóľákov pripravili Kysucké múzeum v Čadci a DOMUS SM v ČR.

21. 5. 18.00 hod.

Spoločenská sála DNM

Stretnutie so slovenčinou

Ivan Stodola: Jožko Púčik a jeho kariérny rast

Divadelný súbor Jána Palárika z Čadce uvádza známu satirickú komédiu v dramatickej úprave Vlada Moresa. Autorom fotografií divadelného súboru a plagátu uverejnených v č. 4 je Michal Lašut. Jeho meno nedopatrením vypadlo z tiráže č. 4. Redakcia sa Michalovi Lašutovi dodatočne ospravedľuje.

25. 5. – 26. 5. 10.00 – 17.00 hod.

Státní oblastní archiv České Budějovice

Vědecká konference Československo 1968 – 1971

Do konferencie sú zaradené referáty o Slovákoch v ČR v uvedených rokoch, ktoré pripravil DOMUS SM v ČR. Konferenciu organizuje ÚSTR a Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích.

29. 5. 15.00 hod.

KVKLi, Rumjancevova 14, Liberec

Slovenské ľudové zvyky a tradície na Liberecku

Program pre stredoškóľákov. Pripravil DOMUS SM v ČR.

1. 6. 16.00 hod.

Semily, V kolonii Řeky

Den dětí

Slovenský a romský taneční a hudební folklor v podání Spolku semilských Romů pěstujících romský a slovenský folklor. Připravili Patrik a Tibor Samko.

6. 6. – 28. 6.

KVKLi, Rumjancevova 14, Liberec

Číročístý romantik

Výstava k 120. výročí narodenia Jaroslava Vodrážku, grafika,

ilustrátora, maliara a pedagóga, ktorý žil a tvoril v Martine na Slovensku. Výstavu SNM v Martine pripravil DOMUS SM v ČR v spolupráci s KVKLi. Súčasťou výstavy je beseda o Slovensku v Československu a českej menšine na Slovensku. Výstava je prístupná v pondelok až piatok od 8.00 – 19.00 hod.

9. 6. 15.00 hod.

Eko Gymnázium Praha, o.s., U Vodárny 460/81, Praha 10

Zvyky a tradície národnostných menšín

Pripravil DOMUS SM v ČR.

11. 6. 19.00 – 21.00 hod.

DNM, Galerie

Slovenské osobnosti, krajanovia, piesne, literatúra, veselo i vážne

Večerné pásmo otázok a odpovedí pripravil DOMUS SM v ČR, redakcia Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť... Účinkujú Jana Burášová, Štefan Capko, Viera Kučerová, Magdaléna Pajanková, Marta Adlerová, Lenka Farkašová, Eva Zajíčková, Helena Nosková a ďalší.

Programy DOMUS SM v ČR sa konajú vďaka finančnej podpore MK ČR, MŠMT ČR a Magistrátu hl. mesta Prahy

K 90. výročí založenia Divadelného súboru Jána Palárika členovia DSJP uvádzajú satirickú komédiu Ivana Stodolu v dramatickej úprave Vlada Moresa

JOŽKO PÚČIK

a jeho kariérny rast

Účinkujú: Ján Čižňan, Jaroslav Pátek, Renata Čižňanová, Adam Jančík, Peter Štárik, Jarmila Kůrková, Katarína Janesová, Peter Hubička, Alena Pačková, Adam Čižňan. Réžia: Vlado Mores. Asistentka réžie: Katarína Janesová. Hudba: Peter Váňoušek. Soľna: Andrej Podžorský. Kostýmy: Andrej Podžorský a Klára Jankovská. Zvuk: Lukáš Štárik. Svetlo: Peter Strýžek.

Partneri

21.5.2016 18.00 Dom národnostných menšín
vstupné: ľubovoľné Vocolova 602/3, Praha 2 (metro I. P. Pavlova)

Slovo redaktora

Vážení a milí čitatelia,

májové dni prinášajú slávne výročia. O tradícii slávenia sviatku práce sme písali v minuloročných Listoch. Sedemdesiate výročie ukončenia II. svetovej vojny bolo vlni, ale pripomenieme si ho aj v tomto roku. Ubúdajú pamätníci tohto strašného vojnového konfliktu, ktorý v rokoch 1939–1945

zasiahol celý svet. Súčasná mladá generácia vyrastá už v celkom iných pomeroch. Vojnové besnenie sa menej pripomína aj preto, že väčšina tých, ktorí ho prežili, už nie je medzi nami. Povoynové ročníky mali pripomienky vojny pred očami v pamätníkoch bitiek, vo vojenských cintorínoch, v rozprávani rodičov a prarodičov, vojnových filmoch apod. O II. svetovej vojne sa učili nielen na hodinách dejepisu, ale aj slovenského jazyka a literatúry, cudzieho jazyka a literatúry, pripomínaná bola v aktivitách voľného času. Možno až príliš. Teraz je to skôr naopak, čo tiež nie je ideálny stav, pretože historická pamäť každého národa by mala ostať zachovaná.

Po roku 1989 sa začali vedecky skúmať biele miesta v našej histórii vrátane histórie oslobodenia. Prestalo byť zamlčovanou pravdou, že na oslobodení vtedajšieho Protektorátu Čechy a Morava sa podieľali vojská spojencov, nielen vojská Červenej armády. Slovenská republika bola oslobodená predovšetkým Červenou armádou spoločne s našimi vojskami Svobodovej armády. Československo počas vojny neexistovalo a skúsenosti jeho obyvateľov neboli rovnaké. Slováci až v dôsledku Slovenského národného povstania na sebe pocítili násilie nacistov, násilie, ktorému bola česká časť bývalej republiky vystavená od počiatku okupácie. Víťazné májové dni boli naplnené opojením z novo získanej slobody na oboch stranách znovu obnoveného Československa. Podľa zámerov československých komunistov sa v ústnej a neskôr i písanej histórii oslobodenie Československa na dlhé roky pripisovalo len Červenej armáde s pripustením účasti Československého armádneho zboru, ktorý bol napríklad na Dukle vystavený najväčším obetiam. A v ďalších rokoch sa potom ľudia zoznamovali s novou prichádzajúcou totalitou.

Helena Nosková

OBSAH

Vláda získala dôveru, opozícia zlyhala	2
<i>Martin Guzi</i>	
Snívať s otvorenými očami... ..	4
<i>Magda Pajanková</i>	
Pred polstoročím zomrel Ferdinand Hoffmann	6
<i>Ivana Poláková</i>	
Eurokontext užitočná konfrontácia	8
<i>Mirjana Šišoláková</i>	
Mnohofarebné „rande“ s poéziou vo Varšave	10
<i>Igor Válek</i>	
Kysucký folklór v znamení heligónky	12
<i>Miroslava Jančulová</i>	
Vystěhovalectví v politice meziválečné ČSR	15
<i>Stanislav Brouček</i>	
Ocenený Slovák na Pražskom hrade	18
<i>Anna Sláviková</i>	
Jaroslav Vodrážka	20
<i>Monika Váleková</i>	
Fotografie z ciest	22
<i>Miro Pogram</i>	
Vojtech Farkaš	24
<i>Luboslav Moza</i>	
Jozef Havlík, rozhovor	27
<i>Zuzana Štancelová</i>	
Príloha Oriechok (I–IV)	

Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Vydáva: Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR v spolupráci s Klubom slovenskej kultúry a Slovensko-českou spoločnosťou • Sídlo redakcie: Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2 • Číslo 5/2016 pripravili: Šéfredaktorka PhDr. Helena Nosková, CSc., tel.: 603 824 370, zodpovedný redaktor a grafická úprava Milan Šmíd, tel. 604 545 555, redakcia Ing. Eva Zajíčková, CSc., tel.: 272 911 893, Mgr. Zuzana Štancelová, tel.: 607 237 093, Mgr. Eva Belzová • Redakčný kruh: Miroslav Brocko, Mgr. Martin Guzi, PhDr. Slavomír Michálek, DrSc., PhDr. Radovan Čaplovič, Mgr. Vlado Štancel • e-mail: noskova@usd.cas.cz, listy@franklin.cz, anazuz.s@volny.cz, vlado.stancel@volny.cz • Rozširuje DOMUS SM v ČR, Slovensko-česká spoločnosť, Klub slovenskej kultúry a Česká pošta, s.p. • Internetovú verziu nájdete: www.klubsk.net • LISTY vychádzajú vďaka podpore MK ČR • DTP: studio Franklin • Tlač: tiskárna Triangl • Do tlače odovzdané 4. 5. 2016 • Registrácia vydavateľa časopisu LISTY - Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR: MK ČR E 6584 • ISSN 1213-0249 • Cena jedného výtlačku je 30 Kč/1,20 Euro • Ročné predplatné 120 Kč prijíma Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny v ČR a KSK na adrese redakcie a číslo účtu 43-4323110237/0100 • Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú • Akékoľvek rozširovanie celku aj častí textov v elektronickej alebo v papierovej verzii podlieha schváleniu vedenia DOMUS v ČR, SČS a KSK • Obálka: Milan Šmíd, kvety magnólie

Slovenský parlament schválil programové vyhlásenie tretej vlády Roberta Fica a vyslovil dôveru kabinetu Smeru-SD, SNS, Mosta-Híd a Siete. Opoziční poslanci v rozprave na pôde národnej rady až na malé výnimky zlyhali a potvrdili, že aktuálna štvorkoalícia dnes nemá reálnu alternatívu.

Ak by som mal zhrnúť najpodstatnejšie body vládneho programu na štyri roky v skratke, vláda definitívne ustupuje od plánu vyrovnaného rozpočtu v roku 2018, ako to predpokladal rozpočet verejnej sprá-

podrobne analyzoval, a až keď by sa ukázali ako výhodné, tak by sa pristúpilo k ich realizácii. Nový systém nezávislého hodnotenia si vyžaduje posilnenie analytických kapacít; ak by sa ho vláde podarilo za štyri roky naozaj implementovať, išlo by o jednu z najväčších parametrických reforiem na Slovensku za ostatné roky, pokiaľ ide o prístup k nakladaniu s verejnými financiami. Ciele kabinetu sú ambiciózne, v prvom kroku sa má uskutočniť revízia zameraná na zdravotníctvo, dopravu a informatizáciu

parentnosť, efektívnosť a účelnosť, dôstojnosť povolania či rozvoj, obnovu a modernizáciu. Nový minister zdravotníctva Tomáš Drucker, ktorý do rezortu prišiel zo Slovenskej pošty ako krízový manažér, sa zatiaľ ukazuje v dobrom svetle. Novým predsedom Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou (ÚDZS) sa stal Tomáš Haško, kompletne nové vedenie bude mať aj Všeobecná zdravotná poisťovňa. Čelné pozície v zdravotníctve tak definitívne opúšťajú ľudia blízki Pavlovi

Vláda získala dôveru, opozícia zlyhala

vy schválený koncom minulého roka. Vyrovnaný rozpočet by malo Slovensko podľa dokumentu dosiahnuť o dva roky neskôr, teda v roku 2020. Nový kabinet zároveň prijíma aj záväzok zvýšiť efektívnosť využívania verejných zdrojov. Do programového vyhlásenia sa dostal projekt zameraný na dosiahnutie čo najväčšej hodnoty za vynaložené verejné zdroje. Ide o projekt, na ktorom pracoval tragicky zosnulý riaditeľ Inštitútu finančnej politiky na ministerstve financií Martin Filko. V skratke znamená niečo v tom štýle, že štát by svoje investičné programy v jednotlivých rezortoch najprv

verejnej správy, ktoré predstavujú 40 % výdavkov verejnej správy.

Znížiť by sa mala daň z príjmov právnických osôb na 21 % zo súčasných 22 %. Zrušiť sa má tiež daňová licencia, teda poplatok, ktorý museli spoločnosti platiť aj v prípade vykázania straty, a to počnúc rokom 2018.

Čakacie lehoty na zdravotné a ošetrovateľské výkony by sa mali skrátiť a definovať by sa mali maximálne lehoty v nemocniciach. Za hlavné programové ciele v oblasti zdravotníctva si vláda dala pacienta na prvé miesto, zamerať sa chce aj na trans-

Paškovi. Ak Drucker bude mať ďalej voľnú ruku, zdravotníctvo sa môže pohnúť dopredu. Otázkou bude, ako sa Smer postaví k nepopulárnym opatreniam, bez ktorých rezort nemožno hlbšie reformovať.

Vláda sa v programe zaväzuje udržať vysoké tempo výstavby diaľnic a rýchlостných ciest. Výstavba diaľnice D1 medzi Bratislavou a Košicami je aj naďalej najdôležitejšou prioritou vlády pri výstavbe diaľnic, cieľom je prepojenie medzi hlavným mestom a metropolou východného Slovenska do roku 2020. „Vláda bude pokračovať v rozvoji dopravnej infraštruktúry, osobitne rýchlостných ciest R2, R3, R4, R7. Bude pokračovať v budovaní diaľničného prepojenia s Poľskom. Okrem pokračovania vo výstavbe na diaľnici D3 naprieč regiónom Kysúc sa sústreďí na prípravu výstavby východného prepojenia od Prešova na Poľsko prostredníctvom rýchlостnej cesty R4,» uvádza sa v dokumente. Problémom pre stavbu ciest sú chýbajúce peniaze. Sieť, ktorá má jediného ministra vo vláde – Romana Brecelyho – bude na rozširovanie cestnej siete v regiónoch tlačiť mimoriadnym spôsobom, pretože cez žiadny iný rezort ako dopravu sa verejnosti predávať nemôže. Ak dokáže nájsť adekvátny model financovania a vysúťaží dobré ceny, vyhrá celé Slovensko a body si pripíše aj strana Radoslava Procházku, ak nie, zostaneme pri starom, teda slová, slová, slová.

Pokiaľ ide o ideové zameranie, programové vyhlásenie zdôrazňuje, že „nastupujúca vláda je vládou kontinuity a pokroku, s historickou šancou prekonať staré deliace čiary z 90. rokov“. Vláda použije všetky právne i politické prostriedky, aby nedala extrémizmu šancu a zastavila tak ďalšiu an-

tisystémovú eróziu parlamentnej demokracie. Od úspechu dnešnej vládnej koalície závisí aj ďalší vývoj štandardnej parlamentnej a straníckej politiky na Slovensku, uvádza dokument. Kabinet deklaruje spoločnú vôľu inštitucionalizovať a zintenzívniť boj proti korupcii. Chce prijať účinný protischránkový zákon vzťahujúci sa na všetky verejné zdroje. V zahraničnej a európskej politike vláda zdôrazňuje jednoznačnú kontinuitu v proeurópskej a proatlantickej orientácii SR.

Súčasný stav slovenského školstva, a to tak regionálneho, ako aj vysokého, považuje dokument za veľkú výzvu. Zlepšenie tohto stavu si vyžaduje zásadné vnútorné aj vonkajšie systémové zmeny a vláda je odhodlaná ich pripraviť a začať neodkladne uskutočňovať. Návrh týchto zmien sformuluje vláda do konca roku 2016 v Národnom programe rozvoja výchovy a vzdelávania. Vláda zabezpečí výrazné zvýšenie verejnej investície do školstva, spojené so zásadnými vnútornými zmenami systému školstva. Učiteľom sľubuje vládny program rast tabuľkových plátov o 24 percent za štyri roky, od 1. septembra tohto roku by mali ísť platy hore o šesť percent a potom od roku 2018 každoročne o šesť percent. Zástupcovia učiteľov už s náčrtom rastu plátov prejavili nespokojnosť, chcú viac peňazí a skôr, o podmienkach diskutujú s ministerstvom školstva.

Vláda chce takisto prispieť k vytvoreniu ďalších 100 000 pracovných miest a k zníženiu nezamestnanosti pod 10 percent.

Parlamentnú rozpravu k vládnemu programu sprevádzalo množstvo osobných útokov a urážok. Hlavní opoziční rečníci Igor Matovič (OĽaNO-NOVA), Daniel Lipšic (OĽaNO-NOVA) a Ľubomír Galko (SaS) sa sústredili na rozoberanie konkrétnych káuz, či už minulých alebo súčasných. Opozícia vyčítala vládnemu dokumentu nekonkrétnosť vo viacerých oblastiach, výhrady smerovali aj k tomu, že programové vyhlásenie sa nedá považovať za dôveryhodný dokument, keďže za ním stoja nedôveryhodní predstavitelia vládnych strán, predovšetkým Smeru-SD, ktorí v minulosti nedokázali zakročiť proti rozkrádaniu krajiny. Za najväčšie sklamanie považujem pri vystúpeniach ťažiskových opozičných rečníkov to, že neboli ani náhodou schopní ukázať svetielko na konci tunela, okrem kritiky sa nezmohli na načrtnutie východísk riešenia problémov krajiny, chýbal im nadhľad a zmysel pre realitu. Matovič, Galko a ďalší zároveň pokračovali v nekompromisných výčitkách na adresu poslancov Mosta-Híd a Siete, že išli do vlády so Smerom.

Diskusia však ukázala, že pri terajšom zložení parlamentu by žiadna iná zostava nebola schopná viesť krajinu. Opozícia je nesúrodá, rozdrobená na miničastice a spája ju len nenávisť k Smeru. Predvídateľnosť konania opozičných strán s výnimkou SaS je nulová, čím sa kruh uzatvára. Prejavy k veci sme počuli od miníma opozičných poslancov, asi najlepšie vystúpenia mali Jozef Mihál (SaS) a Miroslav Beblavý (nezaradený). Problémom na opozičnej strane politického spektra zároveň je, že okrem SaS tam chýba ďalšia reálna strana, OĽaNO-NOVA je spolkom rôznych osobností, Sme rodina Borisa Kollára sa na politickú stranu s programom ani nepokúša hrať a ĽSNS Mariana Kotlebu z prirodzených dôvodov zostáva bokom. Nejde teda ani tak o to, že by Smer nebol zodpovedný za stav krajiny (vládol osem z desiatich posledných rokov) a novej vláde by sme nemali čo vyčítať. Treba pozorne sledovať jej kroky a tlačiť ju do dobrých vecí, na druhej strane musíme priznať, že v aktuálnej situácii sme odkázaní

iba na tento kabinet, s ničím lepším dnes hrať nevieme.

Programové vyhlásenie sa zároveň prijímalo v neštandardnej situácii, keď boli hospitalizovaní dvaja z troch najvyšších ústavných činiteľov. Premiér Robert Fico prekonal infarkt a neskôr sa podrobil operácii srdca, predseda parlamentu a šéf SNS Andrej Danko absolvoval operáciu žalúdka v Národnom onkologickom ústave. Obaja sa úspešne zotavujú. Myslím, že aj tento rozmer by mohol všetkým zúčastneným aktérom na politickom kolbišti dať nový pohľad na problémy a výzvy, ktorým Slovensko čelí.

Kabinetu môžeme zaželať, aby naplnil čo najviac z toho, k čomu sa v programe zaviazal. Opozícii, aby chytila druhý dych a vrátila politiku a verejnú debatu na zem. Všetkým by to pomohlo, keďže prízemné hádky a apriórne odmietanie všetkého posilňujú beznádej a nepomáhajú odstraňovaniu najväčšej slabiny celej dnešnej Európy, a to je strata dôvery ľudí v politikov a politický systém. *Martin Guzi*, novinár

Mezinárodní klub Slovenka

a

Obec Slováků v Praze

vás srdečně zvou na besedu

s mladou slovenskou vědkyní

Dr. Michaelou Musilovou,

kteřá ukončila doktorandské stipendium na University of Bristol – UoB. Studovala na prestižních školách jako University College London – UCL a California Institute of Technology (Caltech), které patří mezi nejlepší na světě. Věnuje se astrobiologii, která hledá potenciální život ve vesmíru. Zúčastnila se simulované expedice na Mars (Mars Desert Research Station) v USA a na reálný Mars doletěl po několika letech cesty vesmírné sondy Curiosity i její podpis. Získala také výzkumné stipendium pro práci přímo v NASA Jet Propulsion Laboratory (USA) a spolupracovala na projektech Evropské vesmírné agentury (ESA) a pro Londýnské observatorium.

O tom všem a co tato mladá, sympatická Slovenka právě připravuje do budoucnosti, se dozvíte

16. 5. 2016 /pondělí/ od 18.00 hod.

Americké centrum v Praze /1. patro/

Tržiště 13, Praha 1 - Malá Strana
www.americkecentrum.cz

Vstup zdarma.

Těšíme se na vás.

Vzhledem k omezené kapacitě potvrďte prosím účast
do 12.5.2016 na: klub.slovenka@seznam.cz nebo obec.slovakov@gmail.com

Snívať s otvorenými očami...

rozhovor so slovenským režisérom Jánom Sebechlebským

*Kriminálka Staré Mesto,
Z. Fialová, M. Lasica, J. Sebechlebský*

Ak sa vraj nejaký film podarí, má veľa rodičov. Ale ak nevyjde, na vine je REŽISÉR. Ako to vlastne s touto neľahkou a krásnou profesiou skutočne je? Dovoľte, aby som sa pokúsila na túto otázku odpovedať prostredníctvom rozhovoru s režisérom Jánom Sebechlebským, ktorý v máji oslavuje neuveriteľnú 50-ku. Prečo neuveriteľnú? Lebo na prvý pohľad pôsobí stále ako študent réžie v neustálom pohybe – s batohom či fotoaparátom na pleci. Roky tvorby za kamerou vyprofilovali z Jána Sebechlebského REŽISÉRA, ktorý má za sebou desiatky dokumentov, niekoľko významných ocenení, stojí za známymi seriálmi, a najnovšie pripravuje filmovú adaptáciu novely Jiřího Stránskeho.

Prahu od študentských čias považujete za svoj domov. Akú cestu ste prešli, kým ste sa v tomto meste ocitli ako absolvent FAMU? Kedy sa vo vás zrodila láska k filmovému plátnu?

Môj prvý zážitok z mágie premietania obrazu v tme boli diafilmy s rozprávkami a neskôr fotkami, ktoré sme si vyrábali. Ocko obľuboval fotografický zväčšovák s obrázkami,

ku ktorým nám mamička čítala text. Pamätám si na Aladinovu lampu či Tri priadky. Páčili sa mi tie pekné obrázky, ako aj vôňa celuloиду.

Pochádzate zo Žiaru nad Hronom. Dalo sa v tomto modernom a priemyselnom meste snívať o umeleckej budúcnosti?

Ako rodina sme žili v hrdom meste Žiari v tichej opozícii, nik nebol v komunistickej

Ordinácia v ružovej zábrade, J. Sebechlebský, L. Konečná, M. Zimová, D. Šinkorová, P. Rychlý

strane. Neriešila sa u nás doma ani politika či nejaká nenávisť k režimu. My, štyria súrodenci, sme boli vedení skôr k hodnotám, z ktorých človek čerpa dodnes. Napríklad sme vedeli, kto bol Štefánik či Marína Havranová, aj keď v škole bolo o tom zakázané hovoriť. Chodil som na výtvarnú, kreslil som, fotil, rád som si vymýšľal. Intuitívne ma ťahalo točiť film, hoci som vôbec nevedel, čo povolanie režiséra obnáša. Mamička bola učiteľka, pracovala však v mestskej knižnici, kde som sa dostal k detskej knihe Jána Kalinu Mládeži prístupné – veselá kniha o filmovom remesle pre mládež od 12 do 80 rokov.

Na gymnáziu ma to veľmi nebavilo. V dobe normalizácie humanitné odbory neboli v móde. Ja som inklinoval k filmu a dramatickému umeniu. V Dome kultúry ROH Závodov SNP našťastie bohato fungovali rôzne krúžky: okrem folklórneho aj divadelný, fotografický či filmový. Vo filmovom klube som videl prvýkrát Americkú noc Françoise Truffauta, ktorá pojednáva o láske k filmu. To ma fascinovalo. V krúžku bolo možné zapožičať si kameru, naučil som sa ňou snímať. Oslovila ma aj kniha, ktorú som dostal na Vianoce o práci Ejzenštejna. Filmy ruských režisérov Tarkovského či Michalkova mám rád dodnes.

V tomto období ste už vybrávali rôzne študentské súťaže. Spomeniete si aj na svoje prvé amatérske filmy?

Môj prvý film natočený na Super 8 mm materiáli s názvom Nohy bol čierno-biely. Dnes by som ho zaradil medzi Mini Thrillery. Farebný film ma nelákal. Porušovalo by to istú ilúziu. Nechcel som napodobňovať televíziu, chcel som spracovať to, čo sa mi páčilo, k čomu som inklinoval. Spomínam si aj na film s protidrogovou tematikou Mal som byť s tebou, vyhral vtedajšiu prehliadku amatérskych filmov na Slovensku a stal sa mi vstupenkou na FAMU. Na odbor hraná réžia nás potom z celého Československa vzali dvoch.

Štúdium na FAMU som absolvoval inscenáciou Žobrácka opera a filmom na motívy poviedky W. Wolfovej Strašidelný dům,

ktorý dostal Cenu Literárneho fondu za réžiu, kameru a scenár. Absolvoval som diplomovou prácou Na počiatku bolo slovo na tému Filmová adaptácia podľa literárnych a divadelných predlôh. Oponentom mi bol Elmar Klos, ktorého tvorbu si veľmi vážim, hlavne jeho Oskarový film natočený spoločne s Jánom Kádárom Obchod na korze.

Po skončení FAMU v čase rozdelenia republiky som bol v Bratislave. Žil som v ilúziách, že nie je možné, aby sa Československo rozdelilo. Keď sa tak stalo, vrátil som sa tam, kde som mal vytvorené profesionálne zázemie. Do Prahy. V tom období ma oslovil filmár Fero Fenič a začala sa moja spolupráca s Febiom, pre ktoré som natočil 82 projektov.

Rok ste boli aj pedagógom televíznej tvorby na FAMU. Diváci mali možnosť zoznámiť sa s vami aj ako s režisérom prvej sady seriálu Ordinácia v ružovej záhrade...

Mal som chuť natočiť niečo hrané. V tej dobe ma oslovila TV Nova. Téma Ordinácie sa mi páčila. Asi by to celé vyzeralo kvalitnejšie, keby povolili filmovú technológiu. Natáčanie bolo náročné a som rád, že sme zohľadnili dobrých hercov. Upravovali sme texty, aby vznikli situácie. V zadaní bola aj pesnička – obrátil som sa na Mira Žbirku a Kamila Peteraja, ktorý si potom otextoval aj slovenskú verziu. Točili sme dva a pol roka a rád na to spomínam. Štáetu nekonečného seriálu som odovzdal ďalej...

Z našich rozhovorov si spomínam na vašu detskú lásku k detektívkam, obdiv k Herculovi Poirotovi či k Hitchcockovým filmom. Prvý česko-slovenský projekt Kriminálka Staré Mesto I. + II. bol ocenený aj na Medzinárodných festivaloch detektívnych filmov v Moskve...

Prísľubom bolo herecké obsadenie Zuzany Fialovej a Milana Lasicu, s ktorým som v minulosti spolupracoval v inscenácii pre ČT Ohnivá námluva. Scenár Kriminálky som musel upraviť, aby mal filmovú atmosféru. Podmienky nikdy nie sú veľmi dobré vtedy, keď musíte plniť viac zadanie producentov, ako vyžaduje daný žáner.

Aj keď sen každého režiséra je robiť celovečerné filmy, realita je často iná: tu a teraz mám svoju prácu a musím si k nej vytvoriť vzťah, aby ma bavila. Všetko nakrúcam s nasadením a zaujatím.

Prišla aj ponuka na réžiu slovenského seriálu Tajné životy, za ktorý ste na Festivale Finále Plzeň dostali v roku 2015 Hlavnú cenu za najlepší televízny projekt v kategórii „cyklická dramatická tvorba“...

V Tajných životoch mi dali dôveru na základe Kriminálky Staré Mesto. RTVS mala obavy, či sa na seriál o týraných ženách vôbec niekto bude dívať. Ale mal väčšiu sledovanosť ako iný seriál v komerčnej televízii, ktorý bol menej konfliktný. Túto tému sme sa snažili spracovať triezvo a bez sentimentu. To je skúsenosť z nakrúcania dokumentov, ktorá mi pomáha urobiť reálnejšie scény. Postavy musia žiť, musia mať vývoj.

Ako postupujete pri práci s hercom?

Pri obsadzovaní herca musím získať pre svoju predstavu producenta. Charakter nesmie

Slávnostné uvedenie seriálu RTVS Tajné životy

byť jednoznačný. Ide o proces hľadania. Nechávam si postavy ožívať vo fantázii, pri natáčaní sa hercami nechávam rád prekvapiť. **Dozvedela som sa, že si vyberáte aj hudbu či exteriéry. Práca režiséra je teda aj o neustálom hľadaní, počúvaní intuície, o dobrom time...**

Sedím pri počítači, cestujem, dívam sa, fotím, volám architektovi, skladateľovi, ľuďom, s ktorými pracujem. Preto je dobré mať čo najviac príprav, lebo na filmovačke je už málo času. Tímov mám viacero, dáva to slobodu. Som rád, keď si spolu povieme, ako to vidíme. Potrebujem odozvu, dialóg. Ani herci nie sú len vykonávatelia mojich predstáv. Skôr dávam otázky a na základe stretu vzniká niečo nové.

Ste režisér, ktorý má jasnú predstavu, ako má dielo vyzerať?

Každý potrebuje individuálny prístup. Treba vedieť herca odhadnúť ako človeka. Niekto potrebuje toho povedať v príprave viac, niekto menej. Najpodstatnejšie je, aby sa všetci zbavili strachu. Lebo v strachu nie sme schopní pracovať naplno.

Nakrútili ste viacero seriálov (Ordinácia..., Obchodník, První krok...). Zaznamenali sme aj váš hraný film Definice lásky a chystáte aj filmovú adaptáciu novely Jiřího Stránskeho...

S filmovým uvažovaním má literatúra málokedy niečo spoločné. V knihe existuje človek mimo času a priestoru. Tam sa môžu popisovať vnútorné svety hrdinov, ich pocity. Vo filme vzniká iná imaginárna realita. Do scenára filmu Definice lásky bolo treba vniesť filmovú predstavu. Pri písaní adaptácie novely J. Stránskeho bolo treba do množstva motívov zvýrazniť príbeh, ktorý aj keď sa odohráva v minulosti, divák ho vníma TERAZ. Kvalitné sú tie filmy, ktoré nejdú veľmi do šírky, ale do hĺbky.

So spisovateľom Stránským sme sa spoznali, keď som s jeho dcérou Klárou Formanovou písal scenár o politickej väzenkyni s pracovným názvom Júlia. Páčil sa mu spôsob, ako som pristupoval k scenáru, a tak ma oslovil. Bola to nádherná spolupráca plná dobrého a kritického dialógu. Keď sa rozhodnem pre adaptáciu, musím prijať aj autora a zároveň si v texte musím nájsť niečo, čo rezonuje vo mne.

Scenár vášho nového filmu je teda hotový. Stáva sa, že sa ešte mení v detailoch – napríklad priamo na filmovaní?

Scenár je ako noty u hudobníka, je to základ. Prednedávnom som nakrúcal pre ČT ART dokument Můj pokus o mistrovský opus so

svetoznámu harfistkou Janou Bouškovou a hudobným skladateľom Lukášom Sommerom. Príbeh o tom, ako vzniká skladba pre harfu a orchester. Skladateľ má všetko premyslené. Ale do toho skúša interpret a potom sa pripojí orchester. Spolu v skladbe objavujú to, čo skladateľ ani netušil. Dohromady vzniká celistvá SKLADBA. A podobné je to aj pri vzniku filmu.

Existuje nejaký návod na to, ako má vyzerať dobrý film?

Na prvom mieste musí byť kvalitný scenár. Keď je dobrý príbeh a v ňom dobrý herec, je to príslub. Lebo aj malé dieťa reaguje najprv na ľudskú tvár. Stačí, aby sa začal predvídať režisér, kameraman, alebo herec a atmosféra filmu sa zničí. Všetky zložky musia zapadať do syntézy. Aj obmedzenia sú inšpiratívne. Keď ich prijmem, prekážky ma donútiť k novému riešeniu.

V súčasnosti sa zväčšuje priepasť medzi filmami pre festivaly a filmami pre zábavu, kde sa úroveň diváka podceňuje. Myslím, že ide hlavne o to, aby vznikali filmy, ktoré sú profesionálne a kultivovali divákov. Pre mňa film znamená snívať s otvorenými očami, kde si nielen niečo zažijeme, ale možno aj uvedomíme.

Za rozhovor ďakujem Magdaléna Pajanková
Foto: z archívu režiséra

Z filmografie Jána Sebechlebského...

Tajné životy (Tv seriál) RTVS 2015

* Hlavná cena Zlatý ledňáček 2015 za najlepší televízny projekt v kategórii „cyklická dramatická tvorba“

Kriminálka Staré mesto I., II. (Tv seriál) ČT a RTVS 2010, 2013

* Cena Igric 2014, tvorivá prémie za réžiu, Cena Literárneho fondu.

* Špeciálne ceny na 15. a 16. Medzinárodnom festivale detektívnych filmov v Moskve 2013, 2014

Ordinace v ružové zahradě (Tv seriál, 172 dielov) TV Nova 2005–2007

* Cena Týty 2006, 2007

* Cena ANNO 2005, 2006, 2007

* Nominácia na cenu Elsa 2007 za réžiu

FAMU: Strašidelný dům

* Cena Literárneho fondu 1989 za scenár, réžiu a kameru.

Pre ČT do roku 2005 v produkcii Febio – 82 projektov (napr. Cestománie, Jak se žije), hudobné klipy: Miro Žbirka – 22 dní, Ty a ja.

Pred polstoročím zomrel Ferdinand Hoffmann

Netradičnú hodinu teatrológie aj slovenskej literatúry pripravil veľmi zaujímavým spôsobom vedecký tajomník MS Peter Cabadaj. Poznamenal, že Žilina dala svetu dvoch Hoffmannov – nielen divadelníka **Ferdinanda**, ale aj prvého oficiálneho fotografa skupiny Beatles – **Deža**, ktorý má na Národnej ulici pamätnú tabuľu.

Ferdinand Hoffmann sa narodil 14. 2. 1908 v Žiline neďaleko Národnej ulice, kde aj vyrastal. Po maturite na reálnom gymnáziu v Žiline odišiel študovať do Prahy na České vysoké učení technické. Keďže viac času trávil v divadlách ako na prednáškach, rozhodol sa zanechať štúdium architektúry.

Hneď po vstupe do divadelného života Hoffmann osobitou tvorbou presvedčil o vlastnej nezvyčajnej všestranosti a umeleckej zrelosti. Na jednej strane mal povest' bohéma a milovníka kaviarne, na druhej strane vynikal svojráznou divadelnou intuíciou a výnimočnou kreativitou.

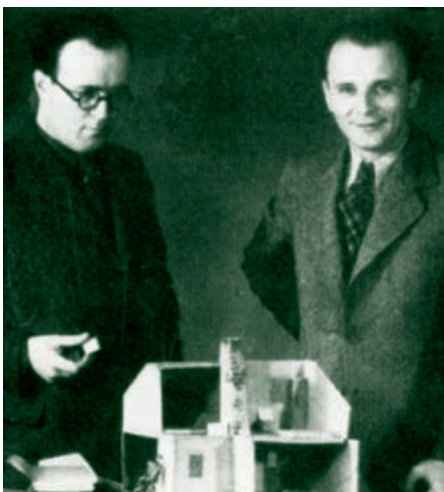
Dňa 1. júna 1932 prichádza do Martina a okamžite začne spolupracovať s Matičkou slovenskou, hlavne s J. C. Hronským. Od marca 1933 bol prvým tajomníkom Ústredia slovenských ochotníckych divadiel (ÚSOD), redaktorom časopisu Naše divadlo a edície Divadelná knižnica. Zaslúžil sa o rozšírenie divadelných závodov ÚSOD (dnešná Scénická žatva) z centrálnych martiných na oblastné i okresné, na ktoré obetavo cestoval, hodnotil predstavenia a usporadúval kurzy réžie. Písal recenzie profesionálnych aj ochotníckych inscenácií najmä do Slovenských pohľadov. Prispel aj k rozšíreniu divadelnej šatnice, mimoriadne cenného zdroja kostýmov pre ochotnícke súbory.

V 30. rokoch minulého storočia sa javisko Slovenského spevokolu v Martine stalo avantgardnou scénou, ktorá odvážnym repertoárom našťudovaných hier nemala na Slovensku konkurenciu. Spolupráca F. Hoffmanna s matičným kolegom, výtvarníkom a scénografom Jozefom G. Cincíkom prekonala všetko, čo sa dovtedy v našom divadelníctve podarilo dosiahnuť. Obohatili domáce „dosky, čo znamenajú svet“ o kruhový horizont s niekoľkými medzizávesmi, svetelné zariadenia s modernými projekčnými strojmi a ďalšie priekopnícke scénografické postupy. Nebáli sa zrealizovať

Ferdinand Hoffmann

Dňa 11. 2. 2016 sme si mohli v priestoroch Gymnázia sv. Františka z Assisi v Žiline vypočuť prednášku o žilinskom rodákovi Ferdinandovi Hoffmannovi. Môžeme ho považovať za „záračné dieťa“ slovenského divadla a nášho prvého moderného režiséra. Invenčný režisér, dramaturg, kritik, redaktor, prekladateľ, filmový scenárista, kultúrny pracovník a matičiar, od smrti ktorého uplynula 22. januára 2016 polstoročnica.

F. Hoffmann s priateľom J. G. Cincíkom v Martine v r. 1937

vať diela svetovej drámy (Molière, Gogol, O'Neill, Ostrovskij, Shaw a iní). V tomto smere výrazne prekročili hranice vtedajšieho domáceho kontextu.

V auguste 1938 dostal ponuku viesť ako riaditeľ a režisér Východoslovenské národné divadlo v Košiciach. Žiaľ skôr, ako mohol ráznejšie realizovať svoje predstavy, divadlo zaniklo. Preto zakotvil v Bratislave v Činohre Slovenského národného divadla ako dramaturg a režisér. V jedinečných a umelecky svojských javiskových podobenstvách nelútostne odhaľoval aktuálne rozpoloženie sveta, kruté dôsledky otrasenej a zničenej ľudskosti. Po našťudovaní dvoch titulov (Július Barč-Ivan: Mastný hrniec a Mária Rázusová-Martáková: Jánošík) v roku 1941 mu nepredĺžili zmluvu a musel zo SND nedobrovoľne odísť. Zamestnal ho Tido J. Gašpar v Úrade propagandy, kde viedol kultúrne oddelenie, ako rozhladeného človeka, ktorý ovláda niekoľko cudzích rečí.

Blízky priateľ Ján Okál v tejto súvislosti výstižne napísal: „...keď vzali Hoffmannovi divadlo, vzali mu život. Od tých čias robil dosť vecí, a robil ich dobre, ale nebolo už v tom tej iskry Božej, ktorá je vykupiteľská a bez ktorej je robota iba ťarchou, ktorú prijímame len preto, že treba sa nám nejako uživiť.“

Divadelník Ferdinand Hoffmann opúšťa na jar 1945 Slovensko so silným bôľom na duši i v srdci. Popri strate milovanej vlasti to bola aj skutočnosť, že domáci divák už nikdy neuvidí jeho režijnú verziu Hamleta. Cieľovou stanicou sa mu stáva Rím, tak ako J. C. Hronskému. Od roku 1949 žil Hoffmann v Argentíne, kam musel odcestovať sám, pretože manželka Heda bola nútená ostať na istý čas v Ríme s ťažko chorým synom Petrom.

Po príchode do Buenos Aires začal Hoffmann pracovať v zariadení krajského spolku, kde aj býval. Neskôr sa zamestnal ako kreslič, úradník v stavebnej firme. Bohatý kultúrno-spoločenský život argentínskych Slovákov začal postupne vytvárať priaznivejšie predpoklady aj na realizáciu divadelných hier. Vôbec prvou našťudovanou hrou bola monodráma brazílskeho autora P. Blocha *Euridikine ruky* v preklade exilového teatrológa Mariána Dafčíka. Premiéru mala zásluhou MO Zahraničnej Matice slovenskej v Buenos Aires, ktorému

Prednáška P. Cabadaja na Gymnáziu sv. Františka z Assisi v Žiline dňa 11. 2. 2016

Hoffmann predsedal. Po 27 rokoch sa Hoffmann vrátil k Urbánkovmu *Kamennému chodníčku* (1963). Prvý raz túto hru inscenoval v roku 1936 na javisku Slovenského spevokolu v Martine. Aj v Argentíne prezentoval populárnu slovenskú klasiku ako vkusné divadlo plné jednoduchkej poézie, ľudovej múdrosti a rýdzeho folklóru, ktorý povýšil na jeden z dominantných prvkov predstavenia. S dobrým ohlasom sa tiež stretlo naštudovanie hry Alda de Benedettiho *Dva tucty červených ruží* (1962) a najmä adaptácia drámy Rudolfa Dilonga z cyrilo-metodských čias *Gorazd* (1963).

Hoffmann vycítil, že prišiel pravý čas na Hamleta. Do prípravy vložil úplne všetko: energiu, voľné chvíle, tvorivé skúsenosti, peniaze. Plne si uvedomoval, že pôjde o jeho posledný opus, ktorý musí vyznieť ako umelecký i osobnostný testament. Nič nechcel podceniť, avšak precenil vlastné zdravotné dispozície. Ťažko ochorel, no nevzdával sa. Ešte aj na smrteľnej posteli,

keď mu nevyliciteľná choroba odbýjala záverečné dni pozemskej púte, pracoval na svojej verzii Shakespearovho veľdiela. A keď už bolo aj samotnému Hoffmannovi zrejmé, že boj s chorobou sa naplnil v jeho neprospech, navrhol „oživiť *Hamleta v Hviezdoslavovom preklade na zvukovom páse a rozposlať ho matičným priateľom do celého sveta ako manifest vernosti a trúfalosti, že ani v biednych podmienkach na kultúrnu prácu nepoddáme sa a nezostúpime z úrovne, ktorú sme boli dosiahli*“.

Zapadla opona – chýba potlesk...

F. Hoffmann zomrel vo veku nedožitých 58 rokov (22. 1. 1966). Za všetkých priateľov, známych, obdivovateľov sa s ním na cintoríne Chacarita v Buenos Aires rozlúčil bývalý tajomník MS a vtedajší predseda Zahraničnej MS Stanislav Mečiar. V smútočnej reči okrem iného povedal: „*Najvyšší Režisér ľudských osudov vzal si ho do svojich oblastí. Zapadla opona za Hoffmannovým životom, ako zapadla za mnohými jeho predstaveniami. Dnes tu chýba potlesk, ale nechý-*

Pietna spomienka pri brobe F. Hoffmanna na Národnom cintoríne v Martine dňa 21. 1. 2016

ba hlboké zamyslenie nad tým, že tu odchodí jeden z tých, čo nechali stopu v budovaní slovenského života, člen generácie, ktorá do konca svojho života ostáva verná svojmu poslaniu v obrane slovenskej duchovnosti. Ferdinand Hoffmann vydal svedectvo o schopnosti slovenského slova vyjadrovať i tie najvyššie pomysly umeleckého vzletu. A slovenské slovo utrváční zasa svedectvo o jeho živote a práci, vytrvalej a oddanej, o jeho vernosti poslaniu, ktorému sa od mladosti bezhranične odovzdal.“

Jeho telesné pozostatky vďaka starostlivosti Matice slovenskej uložili 4. 8. 1998 na Národnom cintoríne v Martine. Uctili si ich aj tento rok pracovníci MS na pietnej spomienke položením venčeka...

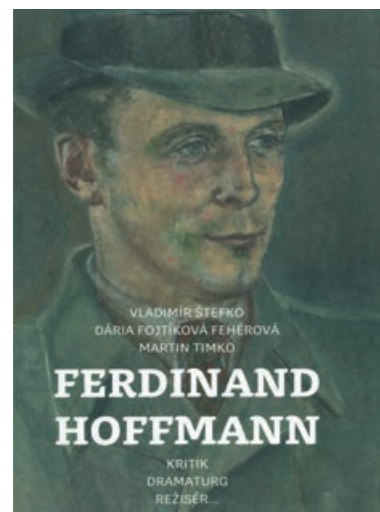
Začiatkom roka sa Ferdinand Hoffmann vrátil symbolicky na Slovensko v podobe novej publikácie s názvom – **Ferdinand Hoffmann – kritik, dramaturg, režisér...**

Jeho životné a profesionálne osudy sa stali predmetom vyše päťstostranovej monografie autorského kolektívu Vladimíra Štefka, Martina Timka a Dárie Fojtíkovej-Fehérovej, ktorá vyšla v edícii Divadelného ústavu v Bratislave. Hold, ktorý sa mu dostal vydaním tohto diela, bol zdôraznený dôstojným krstom knihy, na ktorom sa zúčastnila aj dcéra F. Hoffmanna Irene Hoffmann z Nemecka.

Ako sám autor publikácie – popredný teatroológ Vladimír Štefko – uvádza: „*Hoffmann tvrdil, že divadelná kultúra národa existuje v dvoch vetvách – profesionálnej a ochotníckej, ale spolu, istou kooperáciou, dávajú národnej kultúre zmysel a hodnoty.*“

Práve touto publikáciou sa Ferdinand Hoffmann vrátil nielen do nášho umeleckého kontextu, ale aj do slovenskej kultúrnej pamäti. *Ivana Poláková*

Obálka publikácie Ferdinand Hoffmann – kritik, dramaturg, režisér...

Eurokontext

užitočná konfrontácia

Záver 96. sezóny bude v Slovenskom národnom divadle v Bratislave patriť medzinárodnému divadelnému festivalu Eurokontext. Od 20. mája do 3. júna 2016 sa v Historickej aj Novej budove predstavia zahraničné a domáce operné a baletné súbory na 2. oficiálnom ročníku. V r. 2014 nadviazalo vtedy nové vedenie SND na čele s generálnym riaditeľom Mariánom Chudovským na predchádzajúce medzinárodné aktivity prvej slovenskej scény nultým ročníkom Eurokontextu. Podujatie zahŕňalo činohru, operu aj balet. Na 1. ročníku (2015) sa predstavili činoherné súbory, 2. ročník (2016) ovládne opera a balet.

Okrem Opery a Baletu SND, ktoré uvedú svoje najnovšie inscenácie, sa bratislavské publikum môže tešiť na výnimočné operné tituly z Prahy, Brna, Ostravy a Košíc a na baletné predstavenia súborov zo Španielska, Maďarska a Ruska.

V rámci umeleckej konfrontácie ponúka operný súbor hostiteľského divadla hneď v otváracom predstavení 20. mája premiéru Verdiho diela *Simon Boccanegra* v réžii generálneho riaditeľa SND Mariána Chudovského. Dramaturgia zaradila do festivalového programu aj Gounodovu operu *Romeo a Júlia*, ktorú režíroval slovinský režisér Diego de Brea, v marci premiérovanej Mozartovu *Così fan tutte*, naštudovanú poľským režisérom Marekom Weissom a napokon *Vec Makropulos* od Leoša Janáčka v réžii Petra Konwitschneho z Nemecka. Do festivalového programu sa dostal aj ďalší „čerstvý“ titul z Bratislavy, jediná opera L. van Beethovena *Fidelio*. Jeho režisérom je „domáci“ operný režisér Martin Bendík.

Zo slovenských divadiel sa predstaví aj Opera Štátneho divadla v Košiciach s dvomi jednoaktovkami. Bude to Mozart a *Salieri* od

Nikolaja Rimského-Korsakova a súčasná pôvodná jednodiestvová opera slovenského skladateľa Mariána Lejavu venovaná hudobnému géniovi Mozartovi s názvom *Bohom milovaný*.

Janáček zaznie v rámci Eurokontextu aj po druhý raz. Z repertoáru pražského Národného divadla vybrali organizátori jeho operu *Z mŕtveho domu*, ktorá pri svojej vlaňajšej premiére zaznamenala veľký ohlas. Druhým titulom z Prahy bude fraška Dmitrija Šostakoviča *Orango* a *Antiformalistický jarmok* v réžii mladej slovenskej režisérky Slávky Daubnerovej.

Usporiadatelia avizujú, že do programu prehliadky vyberali tituly, ktoré sa uvádzajú zriedkavo, prípadne na Slovensku sa nehrali nikdy. Tak je to aj v prípade hostujúcej Moravskosliezskej opery z Ostravy. V podaní tohto súboru si diváci môžu pozrieť „mystickú fantáziu“ Sergeja Prokofieva *Ohnivý anjel*.

Opera Národného divadla z Brna tiež uvedie málo uvádzané diela, navyše spojí do jedného večera barokovú hudbu a hudbu 20. storočia. Bude to *Dido a Aeneas* od Henryho Purcella a *Epos o Gilgamešovi* Bohuslava Martinů.

Leoš Janáček: Vec Makropulos, Slovenské národné divadlo, foto Jozef Barinka

Leoš Janáček: Z mŕtveho domu, Opera národného divadla Praha, foto archív

Harlequin - Milan Sládek, foto archív

Piotr Iljič Čajkovskij: Anna Karenina, v podaní súboru Eifman Ballet z Ruska, foto Soubeil Michel Khoury

Krvavá svadba - Compania Antonio Gades, foto Javier del Real

Baroková hudba inšpirovala aj svetoznámeho slovenského míma Milana Sládka. Festivalový program obohatí o titul s názvom Harlequin Restor'd.

Baletná časť Eurokontextu sa doslova skvie svetovými menami. Španielsky temperament a výnimočné tanečné kreácie prinesie Compania Antonio Gades s dvomi titulmi: Krvavá svadba a Suita Flamenca. Nemenej strhujúce je umenie Compagnie Pál Frenák. V Bratislave predvedie novonaštudované dielo Birdie. Do tretice balet: už niekoľkokrát vystúpil v hlavnom meste Slovenska s obrovským ohlasom Eifman Ballet, súbor „divadelného mága“ Borisa Eifmana z Petrohradu. Tentoraz obohatí programovú ponuku svojím najúspešnejším baletom, Čajkovského Annou Kareninou.

Domáci baletný súbor pripravil dve predstavenia. 27. 5. uvedie premiéru baletu BESS – pocta Rudolfovi Labanovi. Pripomenie života a diela bratislavského rodáka, jedného z najväčších reformátorov tanca na svete.

Hudbu zložil Peter Groll na libreto Šárky Ondřišovej, ktorá je zároveň aj režisérkou a choreografkou.

Aj druhý domáci titul je pôvodné dielo slovenského skladateľa. Je ním Peter Breiner. Jeho hudba je inšpirovaná slovenskými ľudovými piesňami. Libretistkou, režisérkou a choreografkou je Natália Horečná, kostýmovou výtvarníčkou popredná módna návrhárka Lea Fekete. Pozoruhodný balet Slovenské tance – životy svetiel mal premiéru v druhej polovici februára t.r.

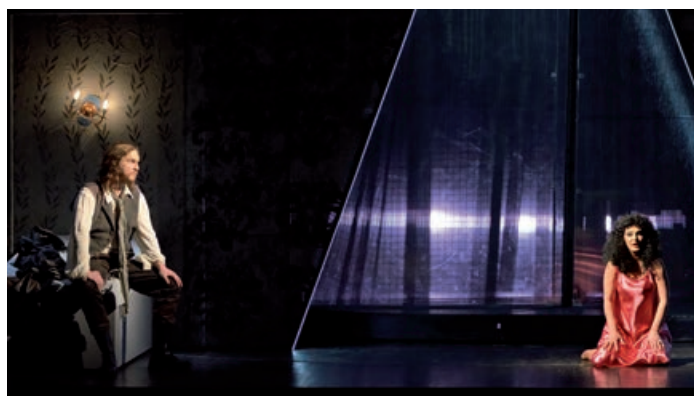
Medzinárodná spolupráca, ktorá je v mnohých oblastiach života často iba zbožným želaním, je v oblasti umenia dávno skutočnosťou a neoddeliteľnou súčasťou tvorby. Mimoriadne to platí v divadle, predovšetkým v opere a baletе. Hostovania spevákov a sólistov, režisérov, dirigentov a celých inscenačných tímov sú už celé desaťročia bežnou praxou. Medzinárodné festivaly, akým je aj nadchádzajúci Eurokontext, sú potom ešte zintenzívnením vzájomného poznania, kontaktov a konfrontácie. A nemalým prínosom pre divákov. Ako o tom hovorí aj riaditeľ Opery SND Slavomír Jakubek:

„Ostáva len dúfať, že táto pestrá a čo do umeleckej kvality hodnotná ponuka osloví divadelné a hudobné kruhy v Bratislave i jej okolí a o čosi dopredu posunie náš spoločný dialóg o tvorbe a jej poslanstvách, ktoré ju môžu urobiť živou súčasťou nášho každodenného života.“

Mirjana Šišoláková

Dmitrij Šostakovič: Orango / Antiformalistický jarmok, Opera Národného divadla Praha, foto Hana Smejkalová

Ohnivý anjel - Opera Národného divadla moravskosliezskeho, Ostrava, foto Martin Popelář

BIRDIE - choreografia a réžia Pál Frenák, foto archív

W. A. Mozart: Cosi fan tutte, Slovenské národné divadlo (Monika Fabiánová - Dorabella), Peter Mikuláš (Don Alfonso), Jana Šrejma Kačírková (Fiordiligi), foto Jozef Barinka

Mnohofarebné „rande“ s poéziou vo Varšave

Je to tak, poézia sa aj „inštitucionalizovaným“ spôsobom vracia tam, kde zákonite patrí. Od jej tvorcov medzi všetkých ľudí dobrej vôle a širokej duše. Aj preto, že už v roku 1999 bol 21. marec vyhlásený medzinárodnou organizáciou UNESCO za Svetový deň poézie. Účelom tohto dňa je propagovanie, čítanie, písanie a publikovanie poézie po celom svete. Ale aj poskytnutie uznania národným aj medzinárodným aktivitám v oblasti poézie. Na národných úrovniach sa tento deň má stať zdrojom nových impulzov na básnickú tvorbu, vhodné je v onen výnimočný deň – ak už nie inokedy, ba chcelo by sa povedať permanentne! – vyjadriť uznanie básnikom.

Alexander Nawrocký počas prezentácie časopisu

Svetový deň poézie má priviesť aj malých vydavateľov k tomu, aby sa nebáli podporiť „poetické duše“ publikovaním ich zbierok pod pomyselnými strechami hodnotných kníh. Organizátori umeleckých večierkov by nemali zabudnúť na recitály, ktoré v niektorých štátoch priťahujú čoraz väčšie publikum, ani na autorské čítania poézie či inú formu jej prezentácie. Treba hľadať spôsoby, ako pomôcť dialógu poézie s ostatnými druhmi umení, hudbou, výtvarným umením, tancom, divadlom... Skrátka, na 30. zasadnutí Generálnej konferencie Organizácie Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO) v Paríži (priam sa natíska rečnícka otázka – Kde inde sa tak mohlo stať?)

vyhlásili ten spomínaný marec za deň „oblečený“ do šatu poézie. Veď netreba zabúdať na veľadôležitú a neodškriepiteľnú skutočnosť, že práve písanie básní je spôsob, ako zvelaďovať rodný jazyk, o čom máme veľa dôkazov – básnikov a ich diela – aj v krajine pod Tatrami. Je dobré, že UNESCO uznáva, že poézia zodpovedá nielen osobným, ale aj spoločenským potrebám. Každodenný život nás presvedča, že aj cez poéziu – ba cez ňu možno ešte prirodzenejšie a jednoduchšie – možno nadväzovať rýdzo priateľské vzťahy a precítenejšie si navzájom odovzdávať prežitú skúsenosť. Inakšie ako sucho „pragmatickým“ jazykom a či prostredníctvom moderných technológií a rôznych sociálnych sietí.

V niektorých svetových krajinách sa oslavuje Deň poézie 15. októbra na počesť narodenia Vergília, rímskeho epického básnika za vlády Augusta, no v susednom Poľsku, priamo v jeho hlavnom meste, si kalendár pravidelne posúvajú prakticky o pol roka vopred. S prebúdzajúcou sa jarnou prírodou a všetkým, čo súvisí so životom „vyliezajúcim“ spod zimnej duchny (hoci tá v tomto roku ani v týchto končinách nebola bohvieaká) tu už po šestnásty raz otvorili dvere Svetového dňa poézie vo Varšave s prívlastkom slovan-ský a nechýbalo pri tom ani Slovensko.

Básnici tlmočníkov nepotrebujú

Pôvodca myšlienky, básnik, redaktor a organizátor literárneho života Alexander Nawrocký ma víta ruštinou. Priam prirodzene a bez odmlky do nej vpletá poľské, sem-tam aj české a slovenské slová. Táto zmeska sa príjemne počúva i ľahko jej rozumiť, je chytľavá a trochu pobavene pozorujem, že takýto poetický (naozaj znie trochu ako romantická hudba) komunikačný prostriedok už ovládol všetkých prítomných. Zaznieva zovšadiaľ, veď prítomní sú Rusi, Bielorusi, Poliaci žijúci v západnej Európe, Bulharka, Vietnamec, Maďari, Rumuni... Prvé zoznamovacie – pre účastníkov navzájom a zároveň aj pre verejnosť tentoraz reprezentovanú študentmi neďalekého gymnázia, ktorí recitujú básne zúčastnených poetov – popoludnie sa začína v Paláci Poľska v samom centre Varšavy. S viacerými básnikmi sa poznáme z iných stretnutí, privítanie je príjemne osobné a priateľské. S Nawrockým sa objímem vo tri vrhy (tak to má, vraj, medzi Slovanmi byť, to ma naučili už počas Svetového festivalu slovan-ských básnikov pred dvomi rokmi) a s radosťou odovzdávam pozdravy aj od najpočetnejšej stavovskej organizácie spisovateľov na Slovensku, Spolku slovan-ských spisovateľov. Pokračujeme, pravdaže, bez tlmočenia; lesk v očiach a častý spontánny potlesk svedčia o tom, že tu rozumie každý každého. Ako brat brata. Texty básní znejú v poľštine potom v rodných jazykoch

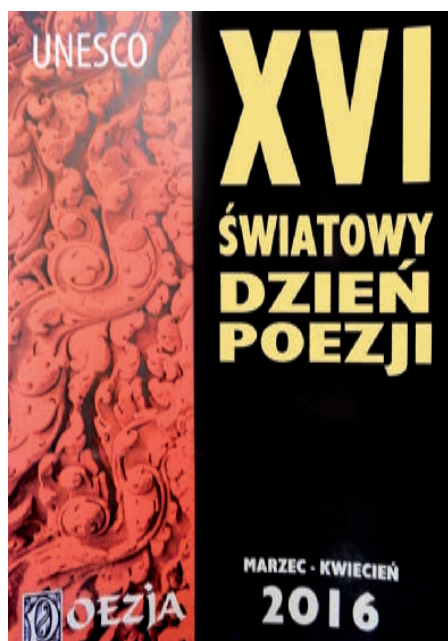

Bard polskej literatúry v nadživotnej veľkosti v centre Varšavy

tvorcov, ktorí recitujú sami. Tento obraz mi blízko a zároveň trochu vzdialene pripomína slávnejšie časy slovesných jarí v Martine. Pri čaši vína v kaviarni Literatka (v Dome polskej literatúry, kde neskoro v noci prichádzame aspoň na pár desiatok minút skloniť hlavy k spánku) každý prednesie jednu básň. „Kto prednesie dve, zaplatí všetkým po čaši vína,“ varuje priateľsky a veselo Nawrocký. Aby predišiel prílišnému „úletu“ myšlienky a vtedy zdanlivej neexistencii času.

Majster slovenskej poézie v poľštine

Vo svojich vystúpeniach aj počas besedy so študentmi slovistiky na tamojšej Univerzite východoeurópskych štúdií, spoluorganizovaných napríklad aj agilným Slovenským inštitútom vo Varšave a viacerými ambasádami, som recitoval svoje básne. Ale aj hovoril o súčasnom dianí v slovenskej literatúre a jej spolkovom živote u nás vôbec. Celý pobyt bol trochu hektický, celý čas bol naplnený dianím a stretnutiami hádam až po okraj. Vlastne až po návrate bol čas bilancovať a až po pár dňoch som si naplno uvedomil, že celé podujatie malo veľmi dobrú úroveň. Milo ma prekvapila aj veľká návštevnosť. Pre milovníkov poézie u našich severných susedov to bola opäť výnimočná i jedinečná príležitosť zoznámiť sa so súčasnou poéziou Slovanov. Keďže som už poznal „princíp fungovania“, vybral som (a nechal preložiť) moju básň venovanú vynikajúcemu zjavu našej i svetovej poézie Milanovi Rúfusovi (ponúkam z nej úryvok). Najväčšou radosťou potom bolo, keď básň zaznela v origináli aj v poľskom preklade v priestoroch Literárneho múzea Adama Mickiewicza a dookola klokoťal potlesk. Mimochodom, festival organizuje redakcia časopisu „Poézia dzisiaj“ a vychádza k nemu špecializované číslo. Od tohto marca môžu teda rúfusovskú básň čítať aj v poľštine... Čo dodať na (ne)pokon? Azda len hlboké

vnútorné presvedčenie, že účasť na festivale a jeho celková atmosféra bola potvrdením môjho presvedčenia, že poézia je tou časťou života, ktorá sa už nikdy neodstane. Vďaka patrí aj Slovenskému inštitútu a jeho riaditeľovi Milanovi Novotnému za to, že dokáže kontinuálne zabezpečiť prezentáciu Slovenska na takomto prestížnom podujatí.

Omrvinka svičky (majstroví Rúfusovi)

Priticho býva v tomto kraji záriečno načiernom,
v obrúsku pašovanom
spod chleba.

Azda len omrvinka svičky
hlasnejšie občias
vetru pritaká,
opretá laktom
o zrkadlá vôd,
aby Vám drevo
smelo ruky vráskou
hladkať tvár.

Zasejte teda slovo,
čo čisté zaznie iba z ruky
básnika.

Povedzte pravdu o tom
chlapcovi
čo z detstva šírky
pasie koníka
a až dozreje,
vyberie sa zvony
hľadať šírym poľom.
(úryvok)

*Igor Válek, autor je spisovateľ a publicista
foto autor a archív I. V.*

Riaditeľ SI vo Varšave M. Novotný, A. Nawrocký a I. Válek

Kysucký folklór v znamení heligónky

Hovorí sa, že ak folklór chytí raz človeka za srdce, nedá sa s ním skončiť. Je to láska na celý život, pri ktorej behajú po tele zimomriavky len pri pomyslení na tradície, spev a hudbu rodného kraja. Ľudová hudba zohrávala a zohráva v našom živote významné miesto, človek sa prostredníctvom nej snaží vyrozprávať svoj životný príbeh, strasti i radosti. V každom kraji je trošku iná, jedinečná a charakteristická niečím, čo inde nenájdeme. Ako starí ľudia hovorievali, čo len za vršok zájdeš, tam inej reči a hudby nájdeš. A je to skutočne tak aj v regióne Kysúc.

Sestry Evka a Lenka Bacmaňákové

Ľudovej hudbe na Kysuciach môžeme povedať, že je od razom dlhodobého historického vývinu, ktorému vtisli svoju pečať spoločenské podmienky, meniaci sa sociálny význam a funkcia hudby, sociálny status hudobníkov, vývoj hudobného nástrojárstva, herné príležitosti i repertoár. Zložité ekonomické a hospodárske podmienky zapríčinili pozvolnejšie napredovanie v spôsobe života a kultúry ľudu. Dedinská ľudová hudba sa tu nevyvíjala izolovane, ale prijímala aj stimuly a vplyvy hudby pestovanej inými etnologickými a spoločenskými vrstvami

Na Kysuciach od dávnej minulosti dominovala pastierska hudobná kultúra s nástrojmi, ako boli píšťaly a fujary. Okrem nich sú pre ne charakteristické známe i menej známe tradičné ľudové nástroje ako husle, basa, pastierska píšťala, pastiersky roh a fujara trombita, klepáč, rapkáč, verklík, chrastidlo (používali sa najmä v detských hrách), zvonce, bič, ústna harmonika, heligónka, cimbal či drumbľa. Ľudové nástroje, vytvorené vlastnoručne dedinským ľuďom, dávajú hudbe zaznieť v podobe pre tento kraj typickej, akú inde nenájdeme. Svoje o tom vedia aj Kysučania, ktorí sa na základe ľudových hudobných nástrojov delia na tri druhy muzík.

Prvou skupinou je „gorolska muzyka“, vyskytujúca sa v Kysuckých Beskydách. Pojem „gorolskej muzyky“ sa často vysvetľoval aj medzi ľudovými hudobníkmi ako čisto gajdošská hudba, ktorú tvorili dvojzvukové gajdy a husle.

Druhú skupinu tvorí mestská cimbalová muzika z oblasti Javorníkov, ktorá súvisí s rozvojom spoločenského života: majitelia pohostinských služieb si objednávali hudobnú produkciu cigánskych muzikantov. Tí predstavovali zoskupenie nazývané cimbalovka. V dôsledku úmrtia hudobníkov, predstavujúcich spomínané dve inštrumentálne zoskupenia, nastalo na krátky čas vákuum, ktoré ale veľmi rýchlo zaplnili novodobé hudobné nástroje ako heligónka a akordeón.

Pre oblasť Kysuckej vrchoviny je typický výskyt vrchárskej drevenej muzičky, ktorá bola donedávna lokalizovaná len do Terchovej. Ale my na Kysuciach vieme, že v Terchovej boli muzikanti z osád ležiacich v Kysuckej vrchovine. Ako Kysučania hovoria, iba „jánošíkovská“ politika spravila z Terchovej akúsi autonómnu hudobnú oblasť, pretože Terchová bola hudobne i geograficky odjakživa súčasťou Kysuckej vrchoviny. Inštrumentálne zoskupenie týchto skupín pozostávalo z prvých huslí, kontry a basy. S osobitným ponímaním vrchárskej hudby prišli Chvastekovci z Riečnice, ktorí vniesli do tradičného zoskupenia dovtedy nepoužívanú heligónku. Kysuce boli a teda aj sú hudobne veľmi rôznorodé, no majú jeden element, čo ich spája, a ním je heligónka.

Heligónka sa stala jedným z najobľúbenejších ľudových nástrojov na Kysuciach. O jej pôvode kolujú všelijaké historiky a o to, kde je jej pravá kolíska, sa medzi sebou prú Rakúšania, Nemci a Česi. Ale je nesporné, že práve heligónka učarovala Kysučanom v pravom slova zmysle. Hádám niet ani dediny, kde by sa nenašiel heligónkár s ľubozvučnými piesňami potešujúcimi srdce, pretože zvuk heligónových basov je nezameniteľný. Svoje o tom vedia sestry Lenka a Evka Bacmaňákové, Vlastička Mudříková alebo známy Kysucký prameň.

Kysucký prameň z Oščadnice v súčasnosti žne jeden úspech za druhým a na umeleckej scéne sa vypracoval na poprednú ľudovú skupinu nielen na Slovensku, ale aj v Českej republike. Ešte pred rokom 1997 v Oščadnici existovala Vokálna folklórna skupina mužov a žien z Oščadnice, na ktorej tradície nadviazal Kysucký prameň. Jeho cieľ bol od počiatku jasný, vznikol, aby uchovával pre ďalšie generácie tradície ľudových piesní, ktoré po stáročia vytváral chudobný kysucký ľud. Ale ako sa to všetko začalo?

Počiatok tejto skupiny musíme hľadať u jej zakladateľa a kapelníka Jozefa Smolku, pretože práve on stál za jej zrodom. Ako hovorí pán Smolka, ktorého neodmysliteľnou súčasťou je heligónka, nikdy by si nebol pomyslel, že bude vystupovať na pódii. K tomuto ľubozvučnému nástroju privoňal už ako päťročný chlapec, keď mu otec

Najmenší heligonkári ▲

k narodeninám priniesol malú heligónku. Všetko sa to začalo tým, že aj keď noty ešte nepoznal, stláčal gombíky, ktoré vydávali krásne tóny. Nikdy nenavštevoval žiadnu hudobnú školu, bol samouk, ktorý sa naučil hrať pri speve svojej mamy. „Musím povedať, že moja maminka prekrásne spievala a tiež všetkých päť mojich tiet. Ešte keď som bol malý chlapec, každý deň okrem piatka, pretože v ten deň bol pôst, sa nás schádzalo neďaleko kostola päť až šesť chlapcov a dievčat, hralo sa a spievalo a tak sa trávili večery. Spočiatku sme si hrávali v rodinnom kruhu pri rôznych oslavách a ja som ich sprevádzal. Neskoršie to už boli aj svadby a ten ich spev, to bolo niečo nádherné. Heligónka ma natoľko očarila, že aj na vojne sa stala mojim spoločníkom a je ním dodnes.“

Zakladateľ Kysuckého prameňa Jozef Smolka

Pán Smolka stál za zrodom mnohých ďalších kysuckých heligonkárov. Jeho prvou žiačkou bola Vlasta Mudříková, s ktorou sa mu veľmi dobre spolupracovalo, neskôr prišiel aj Janko Jendrišák a začala sa pripravovať prvá kazeta.

Ošadníckí heligonkári začali koncom deväťdesiatych rokov vystupovať pod názvom Kysucký prameň, ktorý je, ako sami hovoria, symbolickým prameňom čistej ľudovej kultúry. Ak sa započúvame do krásy kysuckých ľudových piesní a necháme sa unášať nádherným zvukom heligóniek, oceníme prácu v tomto kolektíve, ako to oceňujú aj poslucháči na domácich i zahraničných kultúrnych podujatiach.

Veľký zlom zažil Kysucký prameň v roku 2012, keď sa začal propagovať v TV Šlágr a okamžite sa stal jednou z najpopulárnejších kapiel fanúšikov heligónky na Slovensku a v Čechách. Čo stálo za týmto úspechom? Boli to práve pesničky, ktoré kapela čerpá najmä z ústneho podania. „Tieto piesne sú naše kysucké, pretože tie, ktoré

mi spievala moja mama, prevzala od svojej mamy. Moja maminka veľmi dbala, aby som čo najviac piesní do tej mojej hlavičky dostal ešte ako malý chlapec.“ Za svoje pôsobenie vydali už 12 CD nosičov a kapela napreduje neustále ďalej a tvorí nové albumy. V čase nahrávania ich prvej kazety mali nadostať tradičných kysuckých pesničiek. Dnes pri posledných CD kapela stavila aj na vlastnú tvorbu. Ako dodáva pán Smolka: „Vieme si skladbu sami otextovať a tiež vytvoriť melódiu. Naša tvorba je najmä o nás, Kysučanoch.“

Kysucký prameň je kapela, ktorá je stále živá a neustále sa v nej mení obsadenie. V priebehu rokov v skupine účinkovalo veľa spevákov a hudobníkov. V súčasnosti sa Kysucký prameň na koncertoch predstavuje v zostave Jozef Smolka, Patrícia Čepcová, Libuša Gužíková, Ján Bazger, Ján Jendrišák, Danuša Bartošová. Donedávna bola aktívnou členkou vystúpení aj Janka Fojtíková, ktorá v súčasnosti spolupracuje už len pri nakrúcaní CD. Janka Fojtíková pochádza zo Zborova nad Bystricou a je nezabudnuteľnou speváčkou Kysuckého prameňa. Spev a hudba jej boli od malička veľmi blízke, pretože spolu so svojím bratom Jánom Jedinákom navštevovali folklórne súbory vo svojej rodnej dedine ešte skôr, než začali spievať v Kysuckom prameni. Ako hovorí pani Janka, vystupovať s kapelou bolo

veľmi krásne, no vyzadovalo si to mnoho času. Čas venovaný rodine sa čoraz viac skracoval a to nebolo dobré, pretože pani Janka je matkou piatich detí. Hoci štyri z nich sú staršie, niektoré majú už svoje rodiny, najmladšia osemročná Alžbetka maminu potrebuje najviac a nielen ona, ale aj vnučka pani Janky. Lásku k hudbe si Janka Fojtíková popri rodinným a pracovným povinnostiam v škôlke kompenzuje vedením detského speváckeho krúžku na ZŠ Zborov nad Bystricou, kde sa snaží vštepiť do detských srdiečok pesničky našich dedov a pradedov.

O tom, že sa prostredníctvom heligónky dá ľuďom rozdávať radosť, vie aj Vlasta Mudríková zo Skalitého. Heligónku považuje za krásny ľudový nástroj, ktorého tóny sa vedia hlboko vryť do srdca a pohľadiť dušu každého. Jej hudobné začiatky siahajú do roku 1996, kedy začala spolupracovať s Jozefom Smolkom, s ktorým nahrala prvú kazetu Kysuckého prameňa. Čo sa týka piesní, snaží sa vyberať tie, ktoré nie sú bežné, ba dokonca v niektorých prípadoch sú už zabudnuté, a preto ich zaodievajú do modernejšieho štýlu. Príkladom toho, že Kysuce sú liahňou talentovaných heligonkárov, sú aj sestry Bacmaňákové z Ošhadnice, ktoré sa netaja obrovskou

láskou k folklóru. Sestry Lenka a Evka Bacmaňákové s úsmevom hovoria, že vedeli spievať skôr ako chodiť. Neskôr sa začali venovať hre na heligónku a práve tá im doslova prirástla k srdcu: „Keďže sa u nás v obci koná každý rok heligonkársky festival, práve tam sme si všimli tento unikátny nástroj, ktorý nás hneď upútal svojím krásnym zvukom.“ A ten im zmenil svet, pretože Lenka začala hrať v Kysuckom prameni. Aj vďaka týmto dvom sestram sa hra na heligónku stáva na Kysuciach čoraz populárnejšou.

Heligonkárská tradícia je na Kysuciach viac než živá. Svedčí o tom množstvo najmenších heligonkárov, ako napríklad Matúško Hodás z Kysuckého Lieskovca či mladí heligonkári z Novej Bystrice pod vedením Vlada Tomčalu. Ale aj to, že v poslednom čase sa v kysuckých dedinách čoraz častejšie usporadúvajú rôzne heligonkárske súťaže a prehliadky, kde sa môžu nadšenci predstaviť. Jedným z nich je aj najväčší festival heligonkárov v Ošhadnici, ktorý prerástol do medzinárodného podujatia. Je pekné vidieť a najmä počuť, že na Kysuciach sa stále snažia držať krásneho motto: „Dedičstvo našich otcov zachovaj nám, Pane“.

Miroslava Jančulová

Snímky z vystúpenia Kysuckého prameňa v skanzene vo Vychyllovke

Oriešok pre deti slovenských krajanov nielen v ČR

ORIEŠOK

2016

Časopis pre deti, ktoré rady maľujú a čítajú

Časopis pro děti, které rády malují a čtou

Milé deti,

24. apríla sa slávi sviatok sv. Juraja, ktorý je pre niektoré národy aj začiatkom leta. Sv. Juraj (Jiří), obľúbený rytier na koni, ktorý zabil draka a oslobodil princeznú. Je populárny v celej Európe. V Anglicku je sv. George patrónom celej krajiny, v Grécku ho poznajú ako Belleforta, ktorý ubil nebezpečnú dračicu, je aj nemeckým rytierom Siegfriedom. Pôvodný význam tohto mena je „ten, ktorý obrába zem“, čiže roľník. Preto sa jeho sviatok slávi na jar, keď „sa otvára zem“. Podľa českých pranostiek „na sv. Jiří vylézajú hadi a štíři“, čo značí, že zem je dostatočne teplá a všetko v nej klíči a rastie.

Významný je tiež sv. Marek. Na sv. Marka chodieval farár s procesiou ľudí do polí posvätiť zelené obilie, aby dobre rástlo a nič mu neškodilo. Tento zvyk sa znovu opakovával na Turíce, u východných Slovanov na sviatky Trojice, v Čechách Svatodušní svátky alebo Letnice, slávené 50 dní po Veľkej noci. Na Turíce roľníci nosili kytičky zeleného obilia i ratolesti do kostola, kde ich kňaz požehnal. Farár aj v tieto dni chodieval s procesiou na polia, kde žehnal budúcej úrode.

Zelené sviatky a sviatok pastierov

Deň sv. Juraja bol na Slovensku i inde sviatkom pastierov dobytká, pretože ten deň sa vyhánal na pašu dobytok z celej dediny i mesta, keďže ešte v polovici 20. storočia sa aj v mestských dvoroch choval dobytok. Dobytko pásaval jeden i viacerí obecní pastieri na obecných pasienkoch. Niekde ich vyberali spomedzi miestnych mládencov, ktorí sa po určitom období striedali, inokedy sa striedali na pastve dospelí muži, alebo mali svojich pastierov. Pasienčky bývali vzdialené od dediny a pastieri s dobytkom odchádzali buď na niekoľko dní, alebo sa každodenne vracali so stádom domov. Dojné kravy sa pásli čo najbližšie, aby sa mohli navečer vrátiť a podojiť. Jalovice a býky sa pásli oddelene na vzdialených pastviskách. Pastieri sa s nimi nevracali. Žili v sezónnych obydlích a do dediny či mesta zostupovali občas, niekedy sa vracali so stádom až na jeseň.

Na sv. Juraja gazdiné vyvádzali svoju kravu (kravu) z maštale a odovzdávali ju pastierovi. Gazdiná kravu pohladila čerstvým vajíčkom, symbolom nového života a jej priáním súčasne bolo, aby sa krava vrátila „okružla ako vajíčko“, dobre napasená. Tak isto sa vypravovala na prvú pašu jalovička a býk. V niektorých regiónoch bolo zvykom, že v predvečer sv. Juraja si gazdiná pripravila žeravé uhlíky, na ktorých páčila vetvičky a bobuľky borievky. Tým okiadať dobytko a zariekala ho, aby mu vonku na paši nič neškodilo, aby kravu necicali bosorky, aby ani ju, ani býka nikto neuriekol, aby dobytko neokrivil, nepoštipal ho had apod.

Nebezpečenstvo dobytku hrozilo veľké, navyše ho mohli roztrhať divé zvery – medvede, vlci. Preto sa po celý deň zvonilo kravskými zvoncami v celej dedine a práskalo bičmi. Zvuk mal zstrašiť divé zvery i nečisté sily.

Gazdiná si chcela nakloniť aj pastiera, aby sa o jej dobytko dobre staral. Preto mu pripravila dobrú praženicu a pálené na zapitie. Obliala ho vedrom studenej vody, aby na paši nedriemal a dával pozor na dobytko. Vodu mala nabráť z vyčistenej studničky. Pred sv. Jurajom chodievali dievčence čistiť všetky studničky v chotári, aby po celý rok dávali čistú a chladnú vodu. Čistiť studničku mohla len panna, ktorá do nej vstúpila a vodu vylievala do všetkých svetových strán, čím privolávala dostatok vlhky po celý rok. Pre tento účel sa vyberali dievčatá 8–10-ročné.

Podobné zvyky sa odohrávali u východných i južných Slovanov. Okrem toho sa v tento deň chodili dospelí roľníci a ich ženy váľať po poli, po lúkach, aby nabrali do seba jurskú rosu a boli po celý rok zdraví a silní. Miestne bosorky zbierajú jurskú rosu do plachiet, žmýkajú ju do krčahov a chodia s ňou škodiť dobytku. Kravám tak odoberú mlieko, býkov a teľce pomocou rosy vysušia do morku kosti. Dobytko pred úkladmi bosoriek zachráni len vyhnanie na prvú pašu vrbovou vetvičkou svätenou na Kvetnú nedeľu v kostole.

Bulhari, Srbi, Čiernohorci v tento deň zabíjajú barana tak, aby ani kvapka krvi nepadla na zem. Krvou z barana potrujú deťom čelo, líca a bradu na ochranu pred zlými silami. Potom barana upečú a všetci slobodní muži majú baraniu hostinu. Kosti barana musia zakopať.

Napísala
Helena Nosková
Ilustrovala
Zuzana Štancelová

Východní Slovania verili, že po sv. Jurajovi ožijú všetky jarné choroby. Celú zimu boli zaku-
té v snehu a ľade. Ak ich pokropia vodou z marcového snehu, stratia silu a ľudom neublížia.

Česi deň sv. Juraja neslávili ako deň pastierov. V jurský (jiřský) deň sa začínali sviatky ze-
lene a stromov, ktoré boli spojené so zažehňávaním sucha a čistením studničiek. Studničky
aj v Čechách chodili vylievať a čistiť osem- až desaťročné dievčatká.

Stavanie májov

Nielen pohanskí Slovania uctievali stromy a háje. Hoci Litovci (Balti) prijali kres-
ťanstvo koncom 14. storočia, kult stromov a hájov pretrval až do 17. storočia.
K veľkým stromom sa obracali o radu, okolo svojich domov a dedín udržiavali
posvätné háje, kde bolo hriechom odlomiť i najmenšiu halúzku. Ten, kto ju od-
lomil, buď náhle zomrel, alebo ochrnul. Aj starovekí Rimania verili v moc stro-
mov. Na Fórum Romanum zasadili Romulov posvätný figovník, ktorý uctievali;
ak náhodou začal schnúť, celé mesto sa vydesilo, že ho čaká zánik. Na Palatíne
zasa rástla drienka, ktorá bola tým naposvätnejším, čo Rím mal. Ak sa okoloidúce-
mu zamarilo, že vädne, spustil taký krik, že ľudia na ulici nechali všetkého a zo všetkých
strán sa hrnul dav Rimanov s vedrami vody, ako keby niekde horelo.

Starí Germáni takisto ctili stromy a háje. Rešpekt voči nim pretrval až do 19. storočia. Ak sa
v stredoveku niekto opovážil olúpať kôru zo stromu, čakal ho hrozný trest. Najprv mu vyrezali
pupok a pribili ho na strom. Potom ho okolo stromu naháňali tak dlho, až sa mu črevá omotali
okolo kmeňa. Oko za oko, zub za zub. Črevo za kôru.

Nielen v Európe ľudia verili, že duch stromov ochraňuje úrodu a má blahodarný vplyv na roz-
množovanie dobytku. Taktiež sa verilo, že prináša ženám plodnosť. Preto sa v noci z 30. apríla
na prvého mája stavala pred každou dedinou i mestečkom májka so zeleným vrcholcom,
všakovako ozdobená. Niekde musela byť okolo pňa uviazaná žltá a červená stuha, rovnaké
stuhy zdobili aj vrcholec. Stavala sa tiež uprostred dediny, na námestí a jednotlivo všetkým
dievčatkám na vydaj pred domom. Mala zaručiť ich schopnosť mať v budúcnosti deti.

Nemci stavali pred dvere maštali a stajní májky – pre každého koňa a kravu jednu. Verili,
že potom budú kravy dávať veľa mlieka. Aj Íri si myslia, že zelený vrcholec májky zaistí v lete
dostatok mlieka.

Čerkesi považujú za ochrankyňu dobytku hrušku. Mladý strom odrežú, postavia si ho doma,
kde ho uctievať ako božstvo. Na jeseň majú slávnosť, strom ozdobia sviečkami a na vrchol
priviažu syr. Tancujú okolo neho, spievajú, pijú a jedia. Potom sa s ním rozlúčia a vynesú ho
na dvor, kde zostane bez povšimnutia.

Oriešok • Občasník pre malých čitateľov v slovenčine a češtine. Vydáva Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR.
Redakcia: Vocelova 602/3, Praha 2, 120 00, tel.: 257 311 555, 281 924 801, 603 824 370, 607 237 093, e-mail: anazuz@volny.cz;
anele@seznam.cz. Internetovú verziu nájdete na www.klubsk.net. Texty napísali Helena Nosková a Zuzana Štancelová. Ilustrácie
a grafická úprava Zuzana Štancelová. Toto číslo vyšlo ako príloha časopisu Listy 5/2016. Do tlače odovzdané 5. 5. 2016.

DODO a PEPA

Píše a kreslí Zuzana Stancelová

Chutná zeleň

Chodte sa prejsť. Urobím zatiaľ koláč z rebarbory.

Představ si, Dodo, že jsem se ztratil. Co bych tady jedl, kdybych měl hlad?

To je reveň, ty trušo!

To fakt? Z takového lupení?

Ja myslím, Pepa, že by sa ťa ujala vlčica a krmila ťa žabami.

Brrrrrr!!!!

Co to cucáš?

Šťavel, je taký fajn kyslý.

A keby si mal chuť na niečo sladké, ochutnaj kvet hluchavky.

Keby si mal hlad, mohol by si jesť koreň lopúcha.

Očistí sa a potom ho môžeš pochrumáť ako kaleráb.

Slyšíš? Jako by někdo volal.

Že by halucinácie od hladu?

Dodo, Pepa, poďte domov!

Pozor! To je z tých tráv!

Mně je to jedno. Zavřu oči a sním všechno.

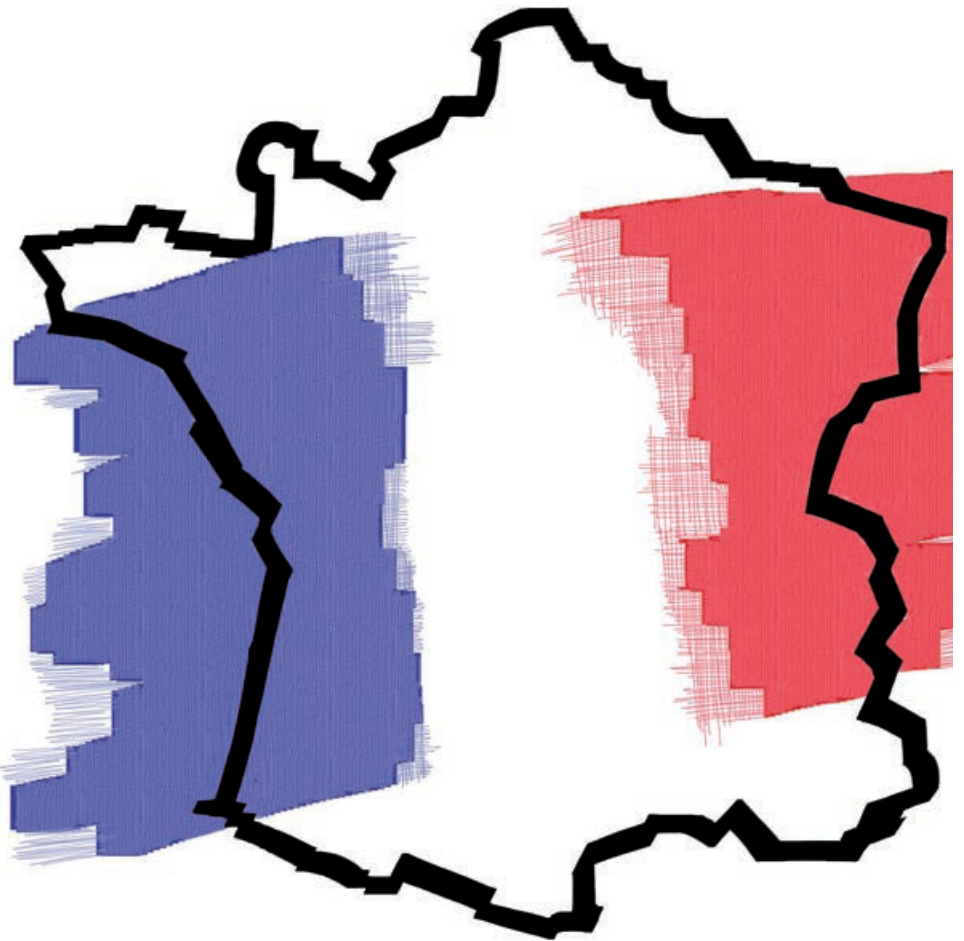
Vystěhovalectví v politice meziválečné ČSR

Vystěhovalectví z meziválečného Československa bylo reakcí na hospodářské rozpory. Vystěhovalecká politika se stala faktorem, který tento spontánní proces migrace měl regulovat v jeho rozsahu a směrech. Zasahoval podstatným způsobem přímo do způsobu života vystěhovalce, krajana i reemigranta, tj. navrátilce do ČSR.

Vystěhovalecká politika vycházela ze základních politických a sociálních postojů státu k vystěhovalectví a obsahovala právní kodifikaci těchto postojů. Tvořily ji všechny instituce a organizace, které zákonné normy uváděly do praxe. Je třeba hned na úvod zdůraznit, že zatímco v meziválečném Československu existovala poměrně jasně formulovaná vystěhovalecká politika, v následujících obdobích včetně současnosti se buď zcela vytratila, nebo ji lze pouze stopovat v drobných politických nebo vládních prohlášeních (viz například Usnesení vlády České republiky ze 14. prosince 2005 č. 1622 o programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2006 až 2010).

Důležitou složkou vystěhovalecké politiky meziválečného Československa byly dobrovolné organizace a spolky zabývající se péčí o vystěhovalce, krajany a repatrianty a konečně i četné iniciativy jednotlivců z řad politiků a odborníků, kteří se vystěhovalectvím zabývali studijně i prakticky. Vedle zákonné úpravy vystěhovalectví se na utváření vystěhovalecké politiky meziválečného Československa podílely bilaterální i kolektivní mezinárodní smlouvy, které určily a vymezily činnost všech institucí i dobrovolných organizací, jež se vystěhovaleckého procesu účastnily. Do vystěhovalecké politiky meziválečné ČSR se promítalo i řešení vystěhovaleckých otázek v mezinárodním měřítku, to znamená prostřednictvím mezinárodních organizací, zabývajících se otázkami migrací v celosvětovém měřítku. Charakter československé vystěhovalecké politiky se odvíjel od mezinárodního postavení ČSR, od evropské a zvláště středoevropské politické situace.

V meziválečném období působily na československou vystěhovaleckou politiku dva krajní a protilehlé směry v řešení spontánního vystěhovaleckého procesu. Jeden směr přicházel z Anglie a v podstatě ho reprezentovaly novomalthusiánské myšlen-

ky o populačním přebytku obyvatelstva, pro nějž doma nejsou prostředky dostatečné obživy a stát je nucen tento populační přebytek umísťovat v zahraničí, a to nejvýhodněji do vlastních kolonií. Druhý směr, druhý pól a vlastně extrém reprezentovala fašistická Itálie, která od roku 1926 začala radikálně omezovat své vystěhovalectví (zvláště do sousedních zemí). Populační přírůstek ji nikterak neznepokojoval, ba naopak v rámci válečných příprav byl Itálií podporován. Omezení vystěhovalectví do sousedních států vysvětloval Mussolini tím, že by italští vystěhovalci mohli stát v případném válečném konfliktu na druhé straně fronty. Po vítězné válce se plánovalo umísťování populačního přebytku v ital-

ských koloniích a v nově získaných územích.

Československá vystěhovalecká politika se sice nikdy nepřiklonila ve svém vlastním postoji k vystěhovalectví k jednomu či druhému extrému, avšak některé praktické formy obou směrů se staly náměty k pokusům o propracování zásad československé vystěhovalecké politiky. V případě zkušeností anglického směru to byly snahy o směřování vystěhovalců z ČSR do francouzských a anglických kolonií. Z italské praxe imponovala některým českým a slovenským odborníkům funkčně zvládnutá institucionalizace vystěhovaleckého procesu.

Z praktických stránek československého vystěhovalectví i z teoretické úrovně

vykryštalizovaly během 20. a 30. let tyto hlavní problémové okruhy československé vystěhovalcké politiky: 1. *Vybudování právních norem. Vydání vystěhovalckého zákona a jeho novelizace*; 2. *Hledání forem protiemigračních opatření*; 3. *Státní dozor a státní řízení sezónního vystěhovalctví*; 4. *Rozbor a řešení hospodářských důsledků, způsobených vystěhovalctvím pro průmysl a obchod*; 5. *Možnosti směřování a řízení vystěhovalctví ve prospěch pronikání československého kapitálu a zboží do zahraničí*; 6. *Centralizace při řízení celého vystěhovalckého procesu*.

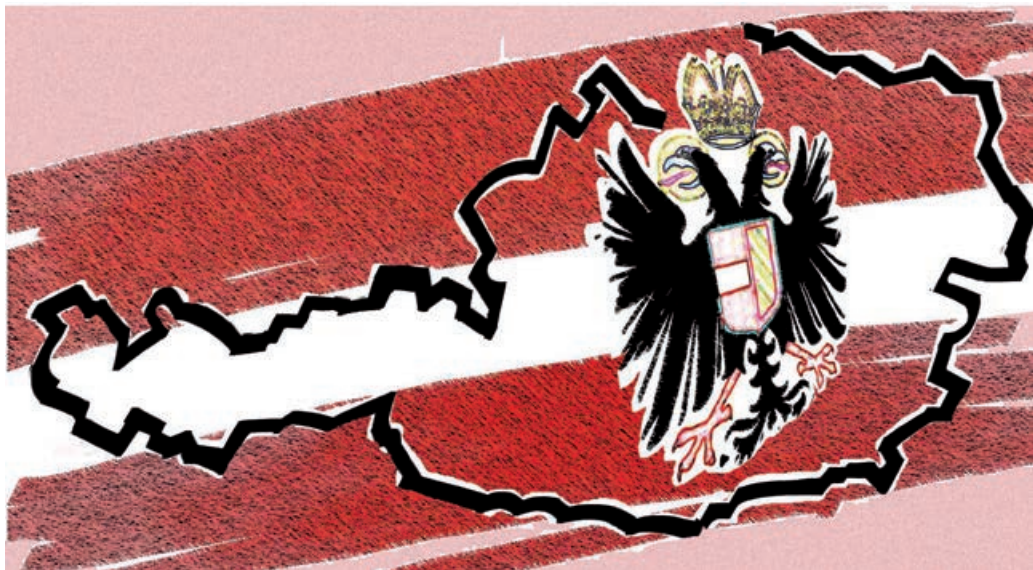
1. Vybudování právních norem

Vystěhovalctví vyvolávalo vedle komplikací národohospodářských, sociálních, politických, etnických také celou řadu právních problémů. Základem prostředků, kterých stát k řešení vystěhovalcké otázky použil, byla zákonná úprava vystěhovalckého jevu. Souhrn těchto prostředků a také cílů, které při tom sledoval, pak představovaly vystěhovalckou politiku.

Tvorbu prvotních zásad československé vystěhovalcké politiky si vynutily od počátku roku 1920 narůstající počty vystěhovalců. Československé zákonodárství a úřední agenda nebyly na tuto skutečnost připraveny, neexistovaly jednotné předpisy pro celou republiku a neexistoval zvláštní kompetentní úřad.

Na Slovensku platil uherský zákon z roku 1909, na Hlučínsku německý říšský zákon z roku 1887 a v českých zemích měly přesnější předpisy jen policejní a vojenské orgány. To dohromady signalizovalo, že tvorba vystěhovalcké politiky v podmínkách ČSR bude naprosto novou záležitostí, bez vlastní tradice a bude odkázána na náměty ze zahraničí a zkušenosti z prvních vystěhovalckých vln. Vytvoření vystěhovalckého zákona se stalo prvou záležitostí, k níž započaly přípravy již na podzim roku 1920. Vypracovaná osnova byla schválena jako zákon ze dne 15. února 1922, č. 71 Sb. z. a n., který byl uveden do praxe vládním nařízením ze dne 8. června 1922, č. 170 S. z. a n.

Vystěhovalcký zákon ochraňoval republiku před vyvoláváním vystěhovalckých vln agenty zahraničních dopravních společností a firem zaměstnávajících vystěhovalce a z hlediska tohoto poslání vytvářel i systém sociální ochrany samotných vystěhovalců, přičemž v mezích platného práva ponechával svobodu k vystěhování. Ze zákona vyplývalo, že ústřední vystěhovalcká agenda bude soustředěna v ministerstvu sociální péče,

kde vzniklo zvláštní vystěhovalcké oddělení, oddělení H, které spolupracovalo s domácími institucemi a spolky v otázkách vystěhovalctví a s některými mezinárodními organizacemi, zvláště s Mezinárodním úřadem práce v Ženevě. Na ministerstvu soc. péče se sledovala vystěhovalcká statistika, kontrolovaly se společnosti přepravující vystěhovalce a soustřeďovaly informace související s možnostmi vystěhování a prováděla se většina úředních úkonů spojených s vycestováním (zprostředkováním pracovních smluv se zabývalo oddělení E).

Vedle ministerstva sociální péče měly své úkoly i další ministerstva a úřady. Ministerstvo vnitra sledovalo a eliminovalo vnější podněty vyvolávající vystěhovalctví. Ministerstvo zahraničních věcí kromě informační služby o imigračních možnostech v zemích svých zastupitelských úřadů přebíralo péči o vystěhovalce za hranicemi ČSR, tzn. péči o krajanů. Ministerstvo obchodu, průmyslu a živností sledovalo, aby do ciziny neodcházeli kvalifikovaní specialisté (především z pivovarnictví, cukrovarnictví, sklářství, textilního průmyslu), kteří přenosem technologických postupů v cizině těmto domácím oborům zvyšovali konkurenci. Při ministerstvu zemědělství vzniklo zvláštní oddělení, které se zabývalo sezónním zemědělským vystěhovalctvím. Povinností ministerstva školství a národní osvěty byla podpora krajan-ských škol a spolků. Na zdravotní stav vystěhovalců mělo dohlížet ministerstvo zdravotnictví a tělesné výchovy ve *Státní zdravotní revizní stanici pro vystěhovalce ve Svatobořicích u Kyjova a ve vystěhovalcké stanici v Praze Libni*.

Tato státní péče organizovaná na základě vystěhovalckého zákona z roku 1922 byla v mnohých praktických stránkách ještě

dříve (před vydáním vystěhovalckého zákona) nahrazována činností dobrovolných spolků.

2. Hledání forem protiemigračních opatření

Na konci 20. let se při úvahách o vystěhovalctví a příčinách tento jev vyvolávajících došlo k závěru, že velikost a intenzita vystěhovalctví z východních částí republiky, Slovenska a Podkarpatské Rusi je podmíněna dosavadní investiční politikou v ČSR. Rušení průmyslových podniků na Slovensku, které pohltila konkurence podniků z vyspělejší výrobou v českých zemích, chybějící výstavba nových podniků, ukázaly přímou souvislost s vystěhovalctvím z těchto oblastí.

Hlavní protiemigrační opatření se proto spatřovala i v investicích do dřevařského, báňského, hutního a naftového průmyslu, a vůbec v zásadním industrializačním rozvoji a v intenzifikaci zemědělské výroby.

3. Státní dozor a státní řízení sezónního vystěhovalctví

Na sezónní práce většinou v zemědělství odcházelo především obyvatelstvo ze Slovenska, Podkarpatské Rusi, z jižních a západních oblastí Čech a z jižní Moravy. Státní zásah do sezónního vystěhovalctví byl součástí aktivního vstupu státu do vystěhovalckých otázek a měl hlavně ochraňovat vystěhovalce u zahraničních zaměstnavatelů. Odchod na sezónní práce byl v českých zemích záležitostí místních (krajských a okresních) zprostředkovatelen práce. Na Slovensku tuto agendu obstarával Zemský úřad práce pro zemědělské dělnictvo (spolupracující se župními úřady práce), který sjednával pracovní smlouvy do českých zemí, Rakouska, Německa, Jugoslávie a Francie.

4. Rozbor a řešení hospodářských důsledků způsobených vystěhovalectvím pro průmysl a obchod

Vystěhovalectví kvalifikovaných dělníků z významných oborů československého průmyslu s velkou tradicí postihlo tato odvětví tím, že přenosem technologie i vlastní pracovní činností těchto vystěhovalců se vytvářela pro československé zboží v zahraničí konkurence. Odborníci z ČSR se stěhovali do zahraničí s odlivem československého kapitálu, který se podílel na vybudování některých podniků ve sklářském, textilním, potravinářském průmyslu ve světě. Kvalifikovaní dělníci se stěhovali také proto, že zahraniční konkurenční podniky nabízely výhodnější podmínky. Mezi dalšími příčinami byla označena například koncentrace výroby, s níž se likvidovala výroba v menších

podnicích. Postoj státu k těmto jevům se odrazil v opatřeních při vydávání pasů. Od dubna 1928 mohly pasové úřady odepřít vydání dokumentů k vycestování těm osobám, jejichž působením v zahraničí by byly poškozeny hospodářské zájmy československého státu.

5. Možnosti směřování a řízení vystěhovalectví ve prospěch pronikání československého kapitálu a zboží do zahraničí

Jestliže bylo na jedné straně zjevné, že vystěhovalectví přináší četné problémy a negativně ovlivňuje vývoj v Československu, začaly se na straně druhé objevovat úvahy hledající naopak možnosti k využívání vystěhovalectví. Úvahy vycházely z dosavadních poznatků o tom, že vystěhovalectví je trvalý jev, který je třeba dobře organizovat a usměrňovat do

vhodných zemí. To však naráželo na zásadu vystěhovaldeckého zákona z roku 1922, který zvláště § 6 a § 7 zakazoval zjednávatí osadníků a najímání dělnictva pro mimoevropské země. Proto se záhy po vydání vystěhovaldeckého zákona začalo intenzívně uvažovat o jeho novelizaci. Střediskem takových názorů se stal Ústav pro hospodářské styky emigrační a kolonizační při Masarykově akademii práce (zkráceně nazývaný Emigrační ústav), založený v roce 1923. Na konci roku 1924 vydaly Ústav pro hospodářské styky emigrační a kolonizační a zahraniční odbor Národní rady československé společné memorandum, které žádalo, aby státní řízení vystěhovaldeckého procesu, soustředěné v ministerstvu sociální péče, bylo doplněno dalšími institucionálními změnami:

1. Ustavením Poradního sboru pro otázky vystěhovalcké, přistěhovalcké a krajanské osadní.
2. Zřízením Státního ústavu emigračního a kolonizačního.
3. Zřízením banky pro kolonizační podniky.
4. Novelizací vystěhovaldeckého zákona.

K projednávání těchto bodů bylo navrženo komitě ze zástupců zákonodárných sborů, ministerstev a všech institucí a spolků, které se vystěhovalctvím zabývaly. V roce 1926 vznikla Meziministerská komise pro vystěhovalctví a kolonizaci, jejímž posláním byla zásadní revize československé vystěhovalcké politiky. K změnám nakonec došlo jen v několika ohledech: v roce 1928 vznikla Česká kolonizační společnost při Legiobance, v roce 1936 byl vládním nařízením ze dne 12. června změněn § 6 vystěhovalckého zákona v tom smyslu, že zjednávatí osadníků se povolovalo po souhlase ministerstva sociální péče.

6. Centralizace při řízení celého vystěhovalckého procesu

Myšlenka soustředit praktické řízení a teoretické studium vystěhovalctví do jednoho centra se v českém prostředí objevila už před první světovou válkou. Prošla přes Ústav pro hospodářské styky emigrační a kolonizační, Meziministerskou komisi pro vystěhovalctví a kolonizaci a v roce 1928 měla dostat konkrétní podobu ve vytvoření Československého ústavu zahraničního.

Stanislav Brouček,

Etnologický ústav AV ČR

Ilustrovala Zuzana Štancelová

Ocenený Slovák na Pražskom hrade

V nedeľu 13. marca t.r. sa v Španielskej sále Pražského hradu konalo odovzdávanie európskych cien za tvorivú činnosť TREBBIA. Medzi ocenenými bol aj majster pantomímy, scenárista, herec/mím, režisér, pedagóg a výtvarník, legenda, ktorú obdivuje celý svet, prof. MILAN SLÁDEK (1938). I keď už roky žije v Nemecku, hrdo sa hlási k rodnému Slovensku.

Prinášame aktuálny rozhovor s ním.

Pracovným nástrojom je preňho jeho vlastné telo. Vhodným pohybom, mimikou a gestami dokáže vyjadriť náladu i príbeh. Zaobíde sa bez slov, bez rekvizít, s nabieleo namaľovanou tvárou namiesto masky, najčastejším oblečením je biely voľný kostým klauna. Pomocou tohto nenáročného vybavenia sa púšťa do náročných umeleckých vystúpení, ktorých súčasťou je zvyčajne operná alebo scénická hudba. Predstavil sa inscenáciami: Dar, Žobrácka opera, Apocalyptica, Carmen, Kráľ Ubu, Salome, Čarovná noc, Opera za tri groše, Figarova svadba, Korunovácia Poppey, Krížová cesta i mnohými ďalšími, najnovšie je to Antígona. Chýr o jeho brilantnom pohybovom majstrovstve sa rozletel do celého sveta. Vystupoval vo vyše 50 krajinách. V nemeckom Kolíne nad Rýnom v 70. rokoch otvoril vlastné divadlo pantomímy pomenované podľa najznámejšej postavy, ktorú vytvoril ako autor aj interpret – Theater Kefka. Ide o jediné stále divadlo so zameraním na mímov v západnej Európe. Vznikol tam aj pre-

stížny Medzinárodný festival pantomímy Gaukler, ktorý neskôr preniesol na Slovensko pod názvom Kaukliar. Osem rokov bol riaditeľom a umeleckým vedúcim Divadla Aréna v bratislavskej Petržalke. Za svoje jedinečné umenie získal celý rad prestížnych ocenení, ako Cenu Leopolda J. Danihelsa z USA za reprezentáciu slovenskej kultúry počas exilu, v roku 2000 Cenu Ludovíta Štúra, udelenú prezidentom SR, v roku 2001 prevzal z rúk nemeckého prezidenta Záslužný kríž I. triedy ako zatiaľ jediný Slovák, roku 2002 dostal Cenu Jozefa Kronera za celoživotné dielo.

Možno povedať, že ste svetoobčan, keďže váš otec bol Slovák – Záhorák, mama pochádzala z Moravy, vy ste sa narodili v Streženiciach, čo je dnešná časť Púchova, žili ste vo Švédsku, teraz v Nemecku. Takže k akej národnosti sa hlásite?

Narodil som sa a do svojich tridsiatich troch rokov som žil na území Slovenska. Okúzliła ma stredoslovenská kultúra, no

postupne som sa zoznamoval aj s ostatnými časťami Slovenska, ich rozmanitou, zároveň jedinečnou kultúrou, či už ide o spevy, tance, ľudové umelecké výrobky i zvyky. Počas štúdia na bratislavskej Divadelnej fakulte Vysokej školy múzických umení sme robili kompozíciu zo slovenských spevov. Mám prečítaného celého Jána Kollára, zvlášť jeho Národné spievanky a zistil som, aká je to nádherná poézia. Takže ak niekto tvrdí, že sem nepatrím, veľmi sa mylí. Ale to, že mám blízko aj k iným kultúram, ako je tá naša, ešte neznamená, že som sa Slovensku vzdialil. Veď ak by som Slovensko a Slovákov nemal rád, prečo by som sa tam neustále vracal?

Prenesme sa o takých takmer osem desaťročí späť. Chyrovateľ vôbec niekto na vtedajšom predmestí Púchova, že existuje čosi také ako pantomíma? Kde sa tieto danosti u vás vzali a čím asi sa prebudili?

Moji rodičia ani sestry netušili, čo to je pantomíma, a nevedel som to vtedy ani ja. Ako celkom malý chlapec som rád kreslil. A keď som dostal od môjho švagra prvé farbičky, maľoval som si všelijaké obrázky. Niekedy boli aj vtipné, čosi ako karikatúry. Zrejme som mal aj sklony k výraznejšiemu mimickému prejavu, robil som kadejaké grimasy a parodoval našich susedov. Rodičia mi hovorili: „Ty si nám narobil toľko problémov s tým svojím napodobňovaním, že sa susedia na nás hnevajú.“ Nechcel som im ublížiť, ale asi to bolo vo mne.

Neskôr sa mi dostala do rúk úžasná kniha Františka Kožíka Najväčší z pierotov. Veľmi ma zaujala a možno povedať, že ovplyvnila celý môj ďalší osud. Moje dve sestry boli krajčírky a keď videli, ako ma baví predvádzať kadejaké harlekýnske kúsiky, uprosili sme mamu, aby nám dala posteľnú plachtu a z tej mi ušili môj prvý pierotovský kostým. Keď som sa po rokoch osobne zoznámil s pánom Kožíkom, ktorého knižka na mňa tak hlboko zapôsobilá, prezradil mi, že o mne nielen vie, ale že si moju prácu váži. Dodnes opatrujem vzácny list od neho, v ktorom mi píše, že podľa neho som zástupcom československej pantomímy, pretože pokračujem v myšlienkach francúzskeho, ba až svetového míma Jeana Gasparda Debura. Začal som sa o tohto majstra pantomímy bližšie zaujímať a mnohé informácie, ktoré som získal o ňom i jeho magickom umení, sa stali pre mňa skutočným prelomom. Dozvedel som sa, že aj on hrával pierota, presne tak, ako som si ho v mojich prvých pokusoch predstavoval.

V Prahe ste mali konkurenta Ladislava Fialku, ktorý hrával v Divadle Na zábradlí, neskôr robil pantomímu Hybner aj Turba, na Slovensku by ste boli bezkonkurenčný...

V tom čase som bol na Slovensku ešte neznámy, veď som bol neskúsený začiatník, mal som necelých dvadsať rokov, keď som po prvýkrát videl vystupovať pána Fialku. Po predstavení som zašiel za ním a povedal som mu o svojej láske k pantomíme. Ibaže on robil krátke pantomimické formy a ja som chcel robiť celé hry. Keďže som v divadle E. F. Buriana získal profesionálny angažmán, istý čas som tam hrával. Zároveň som sa ako poslucháč druhého ročníka pražskej AMU odvážil po čase založiť so spolužiakom Eduardom Žlábkom náš prvý vlastný pantomimický súbor. Naštudovali sme celovečernú inscenáciu s názvom Hrča, v ktorej Žlábek nielen hral, ale bol aj režisérom predstavenia. V premiére, ktorá sa konala 11. marca 1960, sa vlastne pred obecnosťou objaví moja najznámejšia pantomimická postava KEFKA. Nechcem byť zbytočne príliš sebavedomý, ale po pár mesiacoch sme si získali takú popularitu, akú mal dovtedy pán Ladislav Fialka, takže ani pre mňa, ani pre celý môj malý súbor nepredstavovali spomínaní kolegovia vážnejšiu konkurenciu. Každý z nás išiel svojou cestou a robil niečo svoje.

Byť mímom asi nie je len obyčajným zamestnaním. Takejto profesii je podriadený zrejme celý osobný život, či nie?

Povedal by som, že áno. Ja totiž nie som iba tvorca nejakého umeleckého diela. Som zároveň aj akýsi transformátor, ktorý sprostredkováva svoje myšlienky, želania a skúsenosti obecnosť. Takže pantomíma je súčasťou mojej životnej filozofie, a teda či chcem, či nie, vlastne tou filozofiou žijem stále.

Tomuto špecifickému herectvu sa venujete viac ako pol storočia. Dá sa ešte čosi nové v tomto kumšte vymyslieť, aby ste nemuseli stále opakovať tie isté pohyby rúk, nôh, hlavy či používať donekonečna rovnakú mimiku úst, očí, obočia, uší?

V notovej osnove je k dispozícii iba osem nôt a aké úžasné a rôznorodé melódie dokážu autori hudby vytvárať znova a znova! Keby som sa koncentroval iba na určité technické pohyby, ako sa to robí v klasickom baletе, pociťoval by som isté ohraničenie. No i keď opakujem niektoré postoje, gestá, kroky, domnievam sa, že sa neopakujem, pretože v kontexte ide vždy o čosi iné. Svojho Kefku som vytvoril náhodilo, potom som ho však povýšil na akéhosi môjho nonverbálneho hovorcu, nikdy som nechcel, aby zostal len typickou figúrkou. On žije a vyvíja sa spolu so mnou. Vidieť to aj na mojich kostýmoch. Keď som trochu pribral a mohol som ukázať aj akési to bruško, dal som mu malú košielku, aby to bruško vytŕčalo, takže vyzeral ako Detvanec. Môj Kefka v podstate menil nielen výzor, ale skúsenosťami aj filozofiu. Verím, že moje prejavy nezastali pri akejsi pomyslenej stene, že napredujú stále a že to ešte nejaký čas tak vydrží. Keď zistím, že už nič nové neviem divákovi priniesť, skončím s pantomímou.

Asi by to bola škoda pre celú kultúrnu verejnosť, pretože vaše predstavenia sú vypredané do posledného miesta, čo nesporne signalizuje neutíchajúci záujem o váš jedinečný kumšt. Dôkazom toho je aj najnovšie ocenenie - Cena TREBBIA. Dokáže vás ešte potešiť takéto vyznamenanie?

Cítim sa byť touto cenou veľmi poctený. Komisia medzinárodného komitétu TREBBIA ňou preklenula roky mojej emigrácie. Spolu s pražskými kolegami som patrilo koncom 50-tych a v rokoch 60-tych k zakladateľom tzv. československej vlny pantomímy. To sa mi neskôr odopieralo, neexistovalo som! Teším sa, že česká divadelná teoretička a kritička pani Ladislava Petišková poopravila túto chybu a v niekoľkých článkoch ohodnotila moju prácu. Čo ma však najviac potešilo, uznala originalitu a nový prístup k tomuto umeniu. Pán dr. Miro Smolák, ktorý vlastní v Prahe významnú Galériu Miro, je iniciátorom tejto prestížnej ceny, a jemu som takisto vďačný za uznanie a za akýsi návrat na pôdu česko-slovenského umenia pantomímy. Takže, áno, cenu TREBBIA si nesmierne vážim.

Anna Sláviková

Jaroslav Vodrážka

V minulom čísle Listov sme vás zoznámili s úvodným prejavom, ktorý predniesla PhDr. Hana Zelinová. Teraz vám prinášame nový odborný pohľad, ktorý na tvorbu Jaroslava Vodrážku priniesla Mgr. Monika Váleková, Ph.D, spoluautorka výstavy.

Vodrážkov činorodý duch, výtvarný talent a hravé videnie sveta našli svoj odraz v jeho výtvarnej tvorbe. Východiská pre ňu získal tak štúdiom na pražských umeleckých školách, ako aj vlastným záujmom o české výtvarné umenie. Zapôsobilo na neho kresliarske majstrovstvo Mikoláša Aleša, epickosť, veselosť a bezprostrednosť diel Jozefa Ladu, hravosť ilustrácií Adolfa Kašpara, či tajomnosť diel Hanuša Schwaigera. V oblasti knižnej grafiky ho azda najviac inšpirovala úžitková tvorba jeho učiteľa Františka Kyselu.

Je známe, že zatiaľ čo sa Jaroslav Vodrážka zaradil medzi svojich českých kolegov - ilustrátorov, na Slovensku patrí k zakladateľom modernej detskej knižnej tvorby. Vodrážkov ilustrátorský prejav sa naplno rozvinul v 30. rokoch 20. storočia počas pôsobenia v Martine. Vyššie spomínané inšpiratívne podnety z diel českých umelcov stmelil vlastným farebným cítením, kresliarskym prejavom a predovšetkým tvorivým pohľadom na veci zdanlivo všedné. Výsledkom sú epické diela plné jasných farieb, hravosti, šibalských postavičiek a zvierat obdarených ľudskými vlastnosťami. Knižky Smelý zajko, Dubkáčik a Budkáčik, či Tri múdre kozliatka sprevádzali det-

Spoluautorka výstavy Mgr. Monika Váleková, Ph.D.

stvo niekoľkých generácií detí na Slovensku. Sú výsledkom podnetnej spolupráce Jaroslava Vodrážku s generačne blízkym slovenským spisovateľom a významným organizátorom kultúrneho života Jozefom Čigerom Hronským.

Po druhej svetovej vojne, keď už žil natrvalo v Prahe, s ním obnovili spoluprácu slovenské vydavateľstvá. Témy kníh, ku ktorým vytvoril ilustrácie, boli veľmi rozmanité. Ilustroval staré české povesti, ruské byliny, uralské povesti, srbské junácke spevy, slovenské rozprávky a ľudové piesne. Okrem toho ilustráciami vypravil rozprávky M. Rázusovej-Martákovéj a Pavla Dobšinského, knihy Ludmily Podjavorinskej, Márie Ďuríčkovéj, poéziu pre mládež Vladimíra Reisela i dielo Sama Chalúpku – Turčín Poničan. Pre pražské vydavateľstvá zasa ilustroval nórské rozprávky, či povesti zo Zakarpatskej Ukrajiny.

Slovenské motívy nájdeme vo Vodrážkovej úžitkovej grafickej

i voľnej tvorbe už pred jeho martinským pôsobením. Záujem o prírodu a regióny s tradičným spôsobom života, aj jeho, podobne ako mnohých generačne starších i mladších českých umelcov, priviedol na Slovensko krátko po prvej svetovej vojne. Na jednej z ciest sa vybral po stopách svojho slávneho predchodcu – Josefa Mánesa, aby vo Valaskej Belej vyhľadal potomkov Maríny Kurincovej, ktorú ako mladú devu vo valaškokobeliánskom ľudovom odevu Mánes portrétoval.

Počas pôsobenia v Martine i neskôr počas pravidelných letných prázdninových pobytov na Slovensku okrem Turca vyhľadával aj iné zaujímavé lokality – krajinu pod Tatrami, Heľpu, Pohorelú, Dertu či východné Slovensko. Pre jeho empatickú a objaviteľskú povahu sa jeho diela vyznačujú zmyslom pre osobitosti slovenskej kultúry. Veď na krajinu, ľudí, či predmety okolo seba sa nepozeral len cez prítomnosť, ale aj cez prizmu dejín a miestnych tradícií.

V kresbách ceruzou a akvareloch zo Slovenska dokumentoval miznúce spoločenské a kultúrne javy, zamestnania, predmety z ľudového prostredia či ľudovú architektúru. Zaznamenával dedinských

a vandrovných remeselníkov – kováčov, drotárov, ľudí pracujúcich na poli, ale tiež bačov, valachov či starenky nesúce na chrbtoch viazanice suchých konárov.

V krojových štúdiách verne zobrazoval odev a jeho detaily. Najmä v mladšom veku pritom rád portrétoval. Zobrazoval tváre mladých ľudí, ešte nepoznačené životom, ako aj staré, vráskami zbrádené tváre vidieckych mužov a žien. Zväčša ide o bravúrne kresby načrtnuté akvarelom, zjemnené líniami uhľa, či ceruzy.

Pri zobrazovaní českej i slovenskej krajiny maliar obľuboval komorné zákutia. Zaujímali ho bizarné stromy vyrastajúce zo skál s pokrútenými kmeňmi i vetvami.

Olejomalby, menej početné ako kresby, sa vyznačujú zjednodušením tvaru a úsilím o geometrickú štylizáciu motívu. K ich tvorbe Vodrážku podnietilo v 30. rokoch 20. storočia priateľstvo a maliarske potulky po Slovensku s významnými maliarmi slovenskej výtvarnej moderny – Milošom Alexandrom Bazovským a Jankom Alexym.

Priam bravúrne kresliarske majstrovstvo Vodrážku, charakteristické dynamickými líniami, sa prejavilo aj vo voľnej grafike a exlibrisoch, ktorých vytvoril úctyhodných dvetisíc kusov. Z figurálnych motívov na nich okrem svätcov rád zobrazoval táboritov, husitov, či jednu z jeho najobľúbenejších postáv – Dona Quijota. Aj na nich, podobne ako na kresbách maliar zachytával osídlenú i nehostinnú krajinu – skalné útesy, stromy s bizarnými tvarmi i ruiny hradov. Každé z diel je autentické, nabité atmosférou miesta, kde ich tvoril. Umelec motív zámerne priamo na mieste ryl na platňu, teda nie v ateliéri podľa vopred pripravenej kresby. Tento neobvyklý postup komentoval slovami: „No ja, nepokojný človek, by som nevydržal tri razy kresliť obrátený motív, nerátajúc ešte štvrtý z prírody, a pracoval som inak. V prírode pred motív postavil som si kovový statív, aký používajú fotografi, naň zavesil zrkadlo, t. j. chrbtom k motívu a kreslil „Hradčany“ ihlou priamo na dosku. Tú bolo možno potom doma hneď leptáť. ... Takto prevedená kresba bola vždy bezprostredná a svieža, čo by prekreslovaním doma zmizlo.“

Málo známym cyklom z umelcovej tvorby sú obrazy na tému slovanskej mytológie. Kompozície sú nezvyklo plné postáv v pohybe, uprostred tajomných rituálov vo voľnej, necivilizovanej, divokej krajine.

Yváženu, čitateľnú a esteticky priťažlivú kompozíciu spájajúcu text a obraz uplatnil nielen pri návrhoch na obálky kníh a časopisov, ale tiež v návrhoch na diplomy a bankovky. Ďalším výtvarným žánrom svedčiacim o umelcovej všestrannosti je monumentálna tvorba – návrhy pre profánnu i sakrálnu architektúru.

Výtvarne i žánrovo rozmanité dielo Jaroslava Vodrážku, nenapraviteľného idealistu, ktorý sa na svet okolo seba pozeral nielen okom výtvarníka, ale predovšetkým skúmavým okom objaviteľa, je dodnes divácky priťažlivé.

Úvodný prejav PhDr. Hany Zelinovej

Monika Váleková

Fotografie z ciest

(alebo trochu poézie ešte nikoho nezabilo...)

Fotografie z ciest. Pestrofarebné čriepky spomienok. Details okien, dverí. Neobyčajne obyčajné otvory v stenách a múroch, ktorými do príbytkov preniká denné svetlo, čerstvý vzduch i prapodivné vône a pachy. Priezory ponúkajúce výhľady z intimity do širého sveta. Vstupy a výstupy. Spomienky presvetľujúce dni temné a stiesňujúco všedné.

Dvere do domu

Brána

Už zopár rokov (či celú večnosť???) opatrujeme manželkinu mamu, našu „devadesátku“ s alzheimerom. (Nedávno sme kdesi na facebooku objavili fotografiu pamätnej tabule profesorovi Alzheimerovi s komentárom: „Dear Alois, we will never forget you!“... S chuťou sme sa zasmiali...)

Babička - čiperný zoschnutý „výchýtek“, strácajúci sa nám zo dňa na deň pred očami. Naša „Tatranka“ – energia zbalená na cesty. Nepokojná myseľ, večne na potulkách. Tu je malou školáčkou, kráčajúcou poľnou cestou z Mílevska do rodného Zbelítova, tu hneď dievčatkom, sediacim „strejčkovi“ Pepovi na kolenách: „A husy, husy už jste zahnali??“

Okná, ktorými prenikajú ranné slnečné lúče. Okná, ktoré treba závesmi zatiahnuť, keď celý svet do nich nazerá a tlačí sa dnu. „Podívej, podívej, kolik jich tam kouká, syčáků!“

A potom dvere. Brány nedobytné a pyšné! Vrátka vřzgajúce – chatrné, zaplátané kúskami drievok a dosák s prívianom. Dvierka pomalované veselými pestrými farbami ako život sám. Dvere otvorené do večnosti...

A tak keď je zle a každodenné nekonečné rituály ubíjajú k smrti, beriem do rúk a očí fotografie z ciest.

Spomienky na dni, keď môžeš kráčať, kam ťa nohy nesú a vychutnávať ono sladké „Carpe diem“.

Je zaujímavé, ako sa spomienky a túžby prepletú s „realitou“, aby vznikol nový príbeh...

Studnička

Otvorené okná

Snívajúci Jób

Za normálnych okolností by zazvonil budík. Za normálnych okolností by otvoril oči a horko-ťažko sa prebudiac, chvíľku by posedel na okraji lôžka, žmurkajúc do šera nastupujúceho dňa, aby nakoniec neochotne vstal z postele. Za normálnych okolností...

Ale teraz je to všetko iné. Jeho telo leží nehybne, tak nejak mŕtvo, vážiace snáď tisíc ton, neschopné ani len náznaku pohybu, výkriku, vzdoru. Som už teda naozaj mŕtvy...?

Zvláštne, že sa priestor pod tou ťarchou ešte nezvinul ako deka, ako plášť. Že sa priestor zatiaľ celkom nezrútil. Vyčkáva...

Otvorené mŕtve oči hľadajú do tmy, do takej podivnej tmy, bez náznaku súcitu či troškej uznania.

Len zmar. Len čiernočierna tma.

„Prečo sú všetky tie okná zavreté? Zatemnené, zadbnevané, slepé... a je tam vôbec nejaké?

Je tu niekto, kto má moc otvoriť tie okná? Haló, je tam niekto..?“

Zvuky roztrpčených mužských hlasov, pripomínajúce viac klapot mlynských kolies či modlitebných mlynčekov ako ľudskú reč, prichádzajúce z dialky, spoza stien a múrov. Už-úž zachytíš slovo a jeho význam: „Daj daj toku, dajdaj-tokudaj.“

A za tým vzdialené tiché hlásky a spevy detí. Výkriky a smiech. Melódia dávno zabudnutého nápevu. Ešte chvíľku vydrž, neprestávajú spievať, rozpomením sa...

A zase ticho. To kruté ticho...

Nehybné telo, tisíc ton ťažké, tma. Mysel, ako po špirále stúpajúca myš, stále vyššie, hore, tam.

A do toho ticha rastie šepot. Hukot vody, masa vôd, vlna za vlnou. Pohyby oceánu a spevy veľrýb. Lodky plné tieňov, mrákot a obáv. Rodiny a postavy trasúce sa chladom. A opäť ticho...

Točité schody ani nevrznú, keď po nich kráča. Rukami hľadá smer, tápajúc v tom bytí-nebytí.

Keď sa mu zrazu niekde vysoko nad hlavou roztvorí okná dokorán a dnu sa valí oslepujúca a hlučná záplava svetla.

„Vstávaj, Jób a otvor svoje oči! Za oknom kvitnú gaštany!“...

Slnčné lúče vykresľujú mihotavé ornamenty na stenu, ktorá pulzuje pohybmi svetla. Akoby ožili i kamenné oči sôch. Z rozkvitnutej záhrady k nám dolieha šum vánku a zvuky padajúcej vody. Zaučuješ aj pieseň slávik. Je ti tak krásne-clivo na duši...

Japonská studnička

Kvapka stíha kvapku

tu a tam a zase

ako tichá nota

zaseknutá v čase

Miro Pogran, akademický maliar

foto autor

Svetlo z okna

Okná s kaktusmi

Bránička

„Sochárstvo patrilo vždy medzi výtvarné disciplíny nielen náročných remeselných postupov, ale predovšetkým mimoriadneho umeleckého videnia. Materiálová a technologická náročnosť, predovšetkým monumentálnych diel v každom spoločenskom období ovplyvňovala jeho rozvoj.“

Vojtech FARKAŠ

Vojto Farkaš vytvoril rozsiahle umelecké dielo tak v komornej, voľnej plastike, ako aj v rozmerných a monumentálnych kompozíciách. Osobnosť tohto umelca už dávno vstúpila do siene slávy dneška. Jeho autorský rukopis dáva umeniu tú krásu a čistotu, ktorá bola od vekov jeho základným poslaním. Obdivuje veľkoleposť kamenného materiálu. Obrovské rozmery nerastu, jeho jedinečnú štruktúru a život. Lebo je súčasťou nášho bytia, vyžaruje energiu, ukrytú v ustavičnom kmitaní atómových častíc a my, ľudia, ju cítime. Kamennú rozmanitosť kombinuje s rôznymi kovovými a inými materiálmi. Trojdimenzionálna plastika má obrovské čaro. Autor ju dokáže vytvoriť s veľkou umeleckou náročnosťou a zároveň ňou oslovuje ľudí. Jeho dielo nie je protestom ani klaňa-

VOJTECH FARKAŠ,

akademický sochár, sa narodil 22. 3. 1953 v Rožňave. V roku 1983 absolvoval štúdium na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave.

Zúčastnil sa desiatok samostatných a kolektívnych výstav u nás i v zahraničí. Jeho sochárske diela sú súčasťou renomovaných súkromných zbierok. Nachádzajú sa aj v mnohých zbierkach našich i zahraničných galérií. Patrí medzi niekoľko veľkých sochárskych prejavov dneška. Žije a tvorí v Bratislave.

ním sa falošnej „súčasnosti a modernosti“. On zachytáva estetiku bytia do silného výrazu tvorby, ktorá nekopíruje povrchnosť doby, ale ju oslovuje. Preto jeho dielo ľudia vnímajú v plnosti silnej umeleckej emócie a technologickej dokonalosti.

Vojto Farkaš je vzácny slovenský umelec, ktorý priniesol do našej kultúry jedinečné poslanstvo. Sprevádza ho ušľachtilosť námetu a jedinečnosť výrazu. Vo voľnej plastike zostavuje série zo zverokruhu. Zvieratá, planéty a život v jeho zdanlivo skrytom význame. Je majstrom výrazu. Za mnohé vďačí rešpektovaniu kontinuity vývoja umenia. Inšpiruje sa tými podnetmi z dejín umenia i spoločnosti, ktoré sú blízke jeho umeleckému mysleniu. Praveké jaskynné umenie, barok, ktoré citlivo prepojí s prvkami klasicizmu. Mnohými jeho dielami prechádza vlnka abstraktného expresionizmu. Je umelcom, ktorý umením žije. Preto dokáže dať svojim dielam tú energiu života, s myšlienkou ktorej sa iní iba pohrávajú. Nie je to ľahké. Vojto však poníma umelecký prejav ako súčasť života, v ktorom všetko žije a vyvíja sa.

Vzácne ľudské vlastnosti tohto umelca dotvárajú jeho profil dneška. Jeho tvorba je dielom obdivu k tomuto svetu a človeku v ňom.

PhDr. Ľuboslav Moza Ph.D., galerista
apríl 2016

JOZEF HAVLÍK,

slovenský turista slávi 50. výročie Pochodu Praha – Prčice

V šedesátých letech založili nadšenci dálkových pochodu, kteří si říkali Tlupa, nejen organizaci Klub přátel dlouhých kilometrů redakce časopisu Turista, ale i novou specifickou sportovní disciplínu, která začala přitahovat zejména mládež.

Z počátku se snažili dokázat, zda je možné ujit 100 km za dvacet čtyři hodin. Po prvních několika pokusech, které vyžadovaly mnoho fyzických a psychických sil, se rozhodli délku trasy zkrátit tak, aby se dala absolvovat za denního světla. Jejich nekonečným debatám, kam by měl pochod směřovat, učinila jednoho dne přítrž jedna z jejich kolegyní tím, že je všechny poslala do Prčic. Organizátorům se rozsvítilo. Nad mapou zjistili, že vzdálenost z Komořan, malé vesnice u Prahy, do dvojměstí Sedlec-Prčice měří 60 km, v přepočtu 100 000 loktů českých, což byl symbol, který měl nahradit původních 100 km. V roce 1966 v dubnu uspořádali čeští fandové turistiky první legendární Pochod Praha – Prčice. Podle organizátorů se účastníci sjížděli ze všech koutů tehdejšího Československa, dokonce až z Popradu. Tím nadšeným slovenským „pochodníkem“ (ze slovníku Pochodu Praha – Prčice) z města pod Tatrami byl Jozef Havlík.

V tom roku som bol na zaškolení v Řeži. Boli sme tam celá skupina Slovákov a v novinách sme objavili, že sa pripravuje dajaký pochod. Už sa nepamätám presne, kde sme si to prečítali, ale myslím, že vo Večernej Prahe. Rozhodli sme sa, že sa podujatia zúčastníme. Absolvovali sme stokilometrový pochod Praha – Mělník – Kokořín – Praha. Další rok som bol zase v Prahe na základnej vojenskej službe. Vtedy som sa dozvedel o stokilometrovom pochode okolo Prahy. Na štarte nás bolo asi sto, ale do cieľa nás prišla len polovica. O dva týždne sa konal Pochod Praha – Prčice. Mne to „šlapalo“, a tak som si povedal, že keď som

zvládol stokilometrový pochod, zvládnem aj tento šesťdesiatkilometrový. Opäť som so sebou priviedol športovo založených kolegov, ktorí so mnou slúžili na vojne.

Kolik vám bylo let?

Mal som presne dvadsať rokov.

Co vás tam lákalo?

Bol to dobrý dôvod dostať sa z kasárni. Slúžil som v špeciálnej jednotke a dostať sa von nebolo ľahké, mali sme prísny režim. Športové aktivity mládeže sa podporovali, preto sme si zažiadali o „opušťák“. Veliteľ nám ho udelil. Pre nás vojakov to bola skvelá možnosť, ako sa na chvíľu odpútať od vojenského režimu a navyiac sme sa mohli aj športovo vyžiť.

Startovalo se od restaurace Dřevák závodního klubu ROH Modřanských strojírů v Komořanech. Jak to na startu vypadalo?

Mrholilo. Počasie vtedy nebolo ideálne. Prišli sme tesne pred štartom, už tam bola kopa účastníkov. Na prvý pohľad bolo jasné, že je tu dobrá nálada. Ľudia mali so sebou rôzne vybavenie, trebárs masť na kolená, transparenty, hudobné nástroje.

Jaká byla atmosféra během pochodu?

Niektorí od nás si povedali, že si to zabehnú. Nemyslel som si, že by sa to dalo, ale zvolili sme „indiánsky pochod“ – pár kilometrov klus, potom chôdza, klus, chôdza. Samozrejme sme sa stretli aj so starými známymi z predchádzajúceho podujatia. Ľudia nies-

li transparenty „Jdeme do Prčic“. Vedeli sme, čo to znamená, keď sa niekto pošle do Prčic. Však sme boli jedna republika. Aj u nás sa to občas hovorilo.

Recesistická atmosféra bola prítomná po celý čas. Ako sme sa míňali či dobehli, prehodili sme zopár slov, trebárs: „Ako ti ide maza- nie? Kolená fungujú?“, rozprávali sa vtipy.

Jaké to potom bylo v cíli? V kolik hodin jste došli a jak jste se cítili?

V cieľi som bol v pohode medzi prvými. Veľa som si to neužil, pretože už tam čakalo pohotovostné vozidlo a museli sme sa vrátiť do kasárni v Prahe.

Předpokládám, že jste se své zálibě, pochodům, věnoval celý život?

Nie. Prvé pochody mali svoje čaro, priťahovala ma recesia. Potom som nastúpil do práce, oženil som sa, založili sme rodinu. Nebol čas. Fyzickú aktivitu som vyvíjal na záhradke, chodil som na hríby. S rodinou sme prechodili okolie Piešťan, spoznávali sme Moravu, v Zlíne som mal krstnú mamu. Chcel som, aby sa moje deti venovali nejakej fyzickej aktivite. Pobyt v prírode na nich pozitívne vplýval. Pozoroval som ich, keď prišli zvonku. Boli potom ako vymenené, živé.

Na Slovensku sú tiež pochody, napríklad Inovecká 50-tka, alebo cyklistické akcie. Ja to veľmi nepoznám, ale môj syn tam chodí.

V jakém oboru jste pracoval?

Študoval som na priemyselke v Trnave v jednom z prvých ročníkov jadrovej fyziky,

ktoré bolo vytvorené pre účely výroby jadrovej energie na Slovensku. Dovtedy bolo také štúdium len v Prahe. Jadrová elektrárňa v Jaslovských Bohuniaciach bola ešte vo výstavbe. Po absolvovaní ma preto poslali na zaškolenie do Ústavu jadrového výskumu v Řeži u Prahy. Tam som sa zoznámil s českými turistami.

Pracoval som ako technik merania veličín ionizujúceho žiarenia v Jaslovských Bohuniaciach. Strávil som tam celý svoj aktívny vek. Pracoval som v oblasti radiačnej bezpečnosti a ochrany pred žiarením. Zabezpečovali sme podmienky pre bezpečnú prácu, aby nedochádzalo ku kontaminácii rádioaktívnymi látkami a aby pracovníci dostávali čo najnižšie možné dávky. Hovorí sa, že v prvom rade je bezpečnosť a až potom sú všetky ostatné hľadiská.

Mám s týmto odborom päťdesiatročnú skúsenosť a môžem dosvedčiť, že v tej jadrovej elektrárni nikto nemal zdravotnú ujmu zo žiarenia. Medzi obyvateľstvom chýba osвета, namiesto toho sa ľudia strašia. Žiarenie je životu nebezpečné, môže spôsobiť aj nenávratné poškodenie zdravia, ale ak sa dodržia pracovné predpisy, potom je atómová elektrárňa bezpečnejšia a zdravšia ako ktorékoľvek iné pracovisko.

Keď som odišiel do dôchodku z prvej kategórie, zostal som ďalej pracovať v elektrárni a pracujem v nej doposiaľ. Dnes už to bude 52 rokov.

Za ta léta, stalo se někdy něco mimořádného?

Jedného dňa nám naše bezpečnostné zariadenia začali signalizovať zvýšenú radiáciu. Zistili sme, že hodnoty sú vyššie mimo elektrárne. V médiách sa o tom nezmienili, ani nám odborníkom nikto nič nepovedal. Sami sme si zistili, že rádioaktívny spad, radiácia je v okolí elektrárne, ale nie vo vnútri. Keď ráno prichádzali ľudia do práce okolo

meracích prístrojov, signalizovali zamorenie. Tí, ktorí šli z práce domov, boli čisti. Takto sme sa dozvedeli o havárii v Černobyle.

Merali sme radiáciu v prírode, zisťovali sme spektrálnou analýzou, aké prvky obsahuje. V okolí elektrárne sa už pred dovezením prvého rádioaktívneho materiálu skúmali vzorky pôdy, vody a poľnohospodárskych produktov, aby sa vedelo, aký je stav prírodnej radiácie. Po havárii sa to robilo tiež. Analýza sa uskutočňovala po celom Slovensku. Počítali sme, aký dávkový úväzok získa človek pri určitej spotrebe chleba, mlieka a zeleniny. Vzhľadom na normy boli tie čísla zanedbateľné. Z môjho pohľadu bola kontaminácia na našom území nezaujímavá.

Po letech jste se vrátil do Prčic. Loni jste absolvoval padesátý ročník pochodu. Jak vás to napadlo?

Moje spomienky ma dovedli k tomu, že som sa pozrel na internet. Otvoril som si príslušné stránky a dozvedel som sa o päťdesiatom ročníku. Hovoril som si: „Však ja som tam bol!“ Zisťoval som, v ktorom roku to bolo. Zostala mi stužka na pamiatku. Pochoпил som, že som bol na prvom pochode. Keďže sú to okružlovinu, chcel som sa zúčastniť.

Hovoril som synovi, že pôjdem, aspoň sa tam pozriem kvôli neopakovateľnej atmosfére. Predtým som mal nejaké problémy s kĺbom. Nevedel som, či to zvládnem.

Jakou trasu jste si vybral?

Dlho som nechodil. Vybral som si kratšiu trasu z Olbramovic, 33 km. Báľ som sa, či to vôbec dôjdem. Predtým ma pobolieval bedrový aj kolenný kĺb. Syn mi robil sanitára. Bolí sme dohodnuté, že keby som nevládľal, zavolám, on príde po mňa autom a niečo vymyslíme.

Počas chôdze som nič nepocíťoval a keď som skončil, zistil som, že ma žiadne kĺby neboli. Nevieľm, či sa koleno premasírovalo chôdzou. Prekrvilo, trocha preslilo. Ďalšie dva-tri mesiace

som s ním skutočne nemal žiadne problémy. Teraz som presvedčený, že vám žiadne masťi nepomôžu tak, ako keď kĺby rozhybete.

Jak se vám pochod líbil?

Mali sme ideálne poveternostné podmienky. Nepršalo, svietilo slnko, ale nebolo teplo, osviežoval nás príjemný vánok. Cestou som sa napojil na jedného pána, ktorý mal ten istý chodecký rytmus ako ja. Väčšinu z tých tridsiatich kilometrov sme išli spolu, rozprávali sme sa. Atmosféra bola veľmi príjemná.

Začalo ma to baviť. Syn ma vzal do Tatier. Keď už sme boli v Smokovci, vybrali sme sa na Slavkovský štít – prevýšenie 1500 m. Na strednom Slovensku sme prešli Malú Fatru, Veľkú Fatru.

My dva jsme se sešli na speciálním vzpomínkovém pochodu 17. dubna, který připomíná úplně první výpravu do Prčice. Začíná také v Komořanech, dnes již v pražské čtvrti. Odstartován byl salvou bouchnutých nafouknutých papírových pytlíků tak, jako před padesáti lety. Jste tu zase vy, tentokrát jako zahraniční účastník!

Po mojom veľkom úspechu minulý rok som sa zasa pozeral na internet a zmiatli ma, pretože tento rok sú pochody dva: jeden spomienkový v apríli, a druhý tradičný v máji. Opäť som si povedal, že tam musím byť. Predpokladal som, že tu stretnem ďalších pamätníkov. Stalo sa. Okrem toho som sa dozvedel rôzne zaujímavosti, ku ktorým by som sa nedostal. Je to pre mňa také pohľadkanie duše.

Mám veľmi dobrý vnútorný pocit, že som sa pochodu zúčastnil. Dôležité pre mňa je, že viem, ako na tom som zdravotne. Zatiaľ je to presne podľa tej anekdoty o človeku, ktorý vypadol z najvyššieho poschodia mrakodrapu a v priebehu pádu na každom poschodí bolo počuť: „Zatiaľ je to dobré, zatiaľ je to dobré!“

Ďakujem za rozhovor *Zuzana Štancelová*
Foto *Zuzana Štancelová a Ivan Havlík*

FIAT 5 LET ZÁRUKA

NOVÝ FIAT TIPO OPENING EDITION

299 000 Kč

- Zadní parkovací senzory
- Klimatizace

STAČÍ MÁLO, ABYSTE ZÍSKALI HODNĚ

Nabídka platí pouze při odkupu starého vozu. Kombinovaná spotřeba 4,1-6,3 l/100 km, emise CO₂ 106-146 g/km. Na všechny vozy se vztahuje 2letá státní záruka a navíc 3 roky rozšířená záruka s limitem do 100 000 km. Zobrazený model je pouze ilustrační. Nabídka platí jen do vyprodání zásob. Podrobné informace u prodejce a na www.fiat.cz.

www.fiat.cz

Autocentrum Roškota-Janoušek s.r.o.

Křenice 101 | 250 84 | tel. 323 605 313-6 | www.fiat-krenice.cz

Lázně Praha

centrum zdravého životního stylu.

REKONVALESCENCE REHABILITACE REVITALIZACE

Máme smlouvy
s vybranými
**zdravotními
pojišťovnami**

tel. 271 104 191
www.aquapalace.cz

aquapalace
balneo & medical

Hotelový komplex **Park Hotel Popovičky**
je ideální volbou pro Vaše konference, jednání
nebo firemní večírky.

Zajistíme Vám konferenční prostory, catering,
ubytování, wellness a doplňkové služby pro Váš
teambuilding.

Máte zájem o prohlídku či nezávaznou
poptávku? Kontaktujte naše obchodní oddělení.
sales@parkhotelpopovicky.cz
+420 702 144 893

Park Hotel Popovičky
Ke Kostelu 13, 251 01 POPOVIČKY
www.parkhotelpopovicky.cz

Akční modelová řada **TOYOTA EXTRA**

CELKOVÉ ZVÝHODNĚNÍ

AŽ **73 000 Kč**

TOYOTA

VŽDY
LEPŠÍ CESTA

TOYOTA TSUSHO

Obchodní 105, **Čestlice**, tel.: 724 270 329, e-mail: m.novak@tsusho.cz

Československého exilu 544/3, **Praha 4 – Modřany**, tel.: 737 253 673, e-mail: j.kroupa@tsusho.cz

www.toyotatsusho.cz

Vyobrazení vozů je pouze ilustrativní. Veškerá data, údaje a vyobrazení jsou určeny pouze k informačnímu účelu a tato prezentace není nabídkou, resp. návrhem na uzavření smlouvy. Toyota Aygo: Kombinovaná spotřeba a emise CO₂: 4,1-4,2 l/100 km, 95-97 g/km. Toyota Auris: Kombinovaná spotřeba a emise CO₂: 3,5-6,1 l/100 km, 79-143 g/km. Toyota Yaris: Kombinovaná spotřeba a emise CO₂: 3,3-5,1 l/100 km, 75-119 g/km. Toyota Corolla: Kombinovaná spotřeba a emise CO₂: 4,0-6,0 l/100 km, 104-139 g/km. Toyota Verso: Kombinovaná spotřeba a emise CO₂: 4,5-6,7 l/100 km, 119-155 g/km. Údaje o spotřebě pohonných hmot a o emisích CO₂ odpovídají závěrům měření dle příslušných směrnic a nařízení EU nebo předpisů EHK. Tato reprezentativní nabídka není nabídkou k uzavření smlouvy dle § 1732 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Konkrétní nabídku modelů a financování Vám poskytne autorizovaný prodejce Toyota.